

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

David Rychtar

**Ne/spolupráce malých parlamentních stran a důsledky pro
český stranický systém**
Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce
Mgr. et Mgr. Jakub Lysek

Olomouc 2018

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci na téma „Ne/spolupráce malých stran a důsledky pro český stranický systém“ vypracoval samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Lipníku nad Bečvou dne 15. dubna 2018

Podpis:

Za ochotu, trpělivost a podnětné připomínky bych rád poděkoval vedoucímu práce Mgr. et Mgr. Jakubu Lyskovi. Dále bych chtěl poděkovat své přítelkyni a rodině za cenné rady a pomoc při dokončování bakalářské práce.

OBSAH

Úvod	5
1. Předvolební koalice. Ojedinělý jev, nebo součást českého stranického systému?	9
2. Konceptualizace malých stran: které strany jsou skutečně malé?	11
3. Tvorba koalic: teoretické přístupy	15
4. Teoretické faktory vedoucí ke tvorbě předvolebních koalic	17
4.1 Český volební systém	17
4.2 Důvody vzniku nových stran jako faktor pro tvorbu předvolebních koalic	21
5. Metodologie a výzkumný desing	25
6. Analýza	27
6.1 Komparace volebních programů analyzovaných stran	27
6.2 Rozhovory s lídry stran a hnutí	31
7. Teoretické přepočty koalic	35
Závěr	41
Seznam literatury a pramenů	44
Internetové zdroje	46
Seznam tabulek	47
Seznam použitých zkratk	48
Abstrakt	49

Úvod

Co může vést k vytvoření koalice stran? Důvodů může být hned několik. Například charakter stranického systému, nebo zda se jedná o bipartismus, či multipartismus. Rovněž může mít na utváření koalic vliv volební systém, počínaje relativním, neboli jednokolovým většinovým systémem, až po systém poměrného zastoupení. Tyto základní faktory mohou ovlivňovat předvolební koaliční tendence stran (Novák 1997: 175). Utvoření koalice může být pro malé strany za určitých okolností velmi prospěšné, už jen z důvodu matematického přepočtu, díky kterému mohou mít strany v koalici daleko více mandátů, než kdyby kandidovaly jako samostatné subjekty. Koalice, velkých či malých stran, touto matematickou výhodou získají nejenom více mandátů, ale zároveň oslabí nejsilnější subjekty. Tento jev je způsobený d'Hontovou volební formulí. Český volební systém není ke koalicím zrovna příznivý. Je v něm zakotvena nevýhodná uzavírací aditivní klauzule, která může být příčinou nezájmu stran spolupracovat na koaliční úrovni ve volbách. Tyto pouze základní fakta o koalicích a malých stranách mohou mít vliv na jejich spolupráci a rovněž dopad na český stranický systém.

Literatura k tématu předvolebních koalic, či k malým stranám, je velmi okrajová a nezaměřuje se do hloubky na zkoumanou problematiku. Základní literaturou v teoretické části institucionálních faktorů, pro ovlivnění českého stranického systému bude základní politologická literatura od Miroslava Nováka *Systém politických stran* (Novák 1997), z které charakterizují pojem malá strana a okrajově vysvětlují kategorizaci předvolebních koalic. Dále velmi důležitou literaturou bude kniha *Volební a stranické systémy* (Novák, Lebeda ed al. 2004) od Tomáše Lebedy a Miroslava Nováka, ve které kategorizaci uvádí Pavla Nová. Její kategorizace malých stran je sice podrobně rozebrána, ale jde jí stěží použít na český stranický systém. Ze stěžejních odborných článků použiji velmi podrobnou práci od Sean Henley, *Dynamika utváření nových stran v České republice v letech 1996–2010: hledání možných příčin politického zemětřesení*, (Henley 2011). Ta se zaměřuje na důvod vzniku nových stran a následně je kategorizuje do čtyřrozměrné teorie důvodu vzniku, který by mohl hrát roli v ne/spolupráci malých stran v předvolební koalici. Literatura k tématu předvolebních koalic je velice široká, nepodává přesnou kategorizaci či charakteristiku. V případě České republiky neexistuje žádná konkrétní literatura na toto téma, nebo je velmi okrajová a nedostačující pro pochopení nepopulárního fenoménu předvolebních koalic v České republice.

Ve své bakalářské práci se budu věnovat spolupráci či nespolečnosti malých parlamentních stran či hnutí a případnému dopadu ne/spolupráce na český stranický systém. V prvé řadě budou zkoumány faktory spolupráce či nespolečnosti stran, které mohou zapříčinit vznik koalice a pravděpodobně změnit rozložení politických sil v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky. Následně se pokusím analyzovat potenciační dopady na český stranický systém. Mezi analyzované faktory se řadí: podoba stranického systému, institucionální faktory, které mohou ovlivňovat vztahy mezi politickými subjekty. Pravděpodobně nezbytnou součástí bude rovněž analýza animozita lídrů stran a jejich předvolebních programů. V práci se rovněž zaměřím na přepočítání možných předvolebních koalic z výsledků voleb do Poslanecké sněmovny 2017. Výběr analyzovaných stran je následující: Česká pirátská strana, Strana zelených, Strana přímé demokracie, Starostové a nezávislí, Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová, TOP 09 a Strana práv občanů. Zmíněné strany byly vybrány na základě teoretických přístupů o malých stranách. Vybrané teorie nejsou ucelené v přesném výkladu, kdy a za jakých okolností se jedná o malé strany. Teorie jsou buďto těžce uchopitelné na český případ, anebo časově náročnější na vymezení, která strana je malá pro utváření politických stran mezi roky 1989 - 1996. Podrobnější vymezení výběru malých stran viz. Metodologická kapitola

Cílem této práce bude odpovědět na dvě výzkumné otázky. První výzkumná otázka se týká faktorů, které mají vliv na ne/spolupráci stran. Z jakého důvodu malé strany ne/spolupracují v předvolební koalici, za účelem zvýšení zisku hlasů, které by je mohly dostat do PS PČR. Druhá výzkumná otázka je zaměřena na dopady ne/spolupráce malých stran na stranický systém ČR.

Teorie je opřena o základní politologickou literaturu od Miroslava Nováka, *Systém politických stran*. Novák (1997: 178) uvádí, že strany uzavírají předvolební koalice, aby zvýšily svůj volební zisk, nebo aby se dostaly do parlamentu. K této základní teorii je velmi důležité dodat, že v případě České republiky je uzavření předvolební koalice podmíněna 10 % uzavírací klauzulí pro dvě strany, pro tři strany 15 % a pro čtyři a více stran je uzavírací klauzule 20 % (viz. kapitola 4.1.). Na základě teorie a vytyčených zkoumaných faktorů byly stanoveny dvě hypotézy.

Hypotéza 1: Strany mezi sebou neuzavírají předvolební koalice z důvodů animozity lídrů, která plyne z rozdílné ideologie stran a zároveň mají obavy z nepřekročení uzavírací klauzule 10 %.

Hypotéza 2: Prvky českého volebního systému jsou diskriminující pro tvorbu předvolebních koalic.

Jedná se o kvalitativní případovou studii, která je časově vymezena na období před volbami do Poslanecké sněmovny 2017, konkrétně na ne/spolupráci stran ve formě koalic ve zmíněných volbách. Následně je pracováno s povolební situací, například s tzv. Demokratickým blokem, který byl utvořen při ustavující schůzi Poslanecké sněmovny. Pro samotnou analýzu bylo využito několik datových zdrojů. Kromě dat z českého statistického úřadu se práce opírá i o rozhovory s lídry stran nebo jejich mluvčími.

Práce se dělí na sedm hlavních částí. V první kapitole je uveden historický kontext o utváření koalic v České republice, nejenom v PS PČR, ale i v krajských volbách. Ve druhé kapitole jsou uvedeny teoretické konceptualizace malých stran, které slouží pro argumentaci výběru analyzovaných stran, zda se jedná skutečně o malé strany. Třetí kapitola je zaměřena na teoretické přístupy pro tvorbu koalic. Teoretické přístupy slouží k pochopení, jak a převážně proč spolu určité strany utvářejí či neutvářejí předvolební koalice. V následující čtvrté kapitole jsou analyzovány teoretické faktory vedoucí ke tvorbě předvolebních koalic. V úvodu této kapitoly je nejprve charakterizován český stranický systém, následně je rozebrán český volební systém a jeho prvky ovlivňující tvorbu koalic. Mezi tyto prvky patří volební přepočítání d'Hondtovou metodou, který má vliv na utváření předvolebních koalic i na malé strany. Dalším prvkem je vysoká uzavírací klauzule pro předvolební koalice, jež může odrazovat strany od případné spolupráce. V další části této kapitoly je analyzován původ vzniku vybraných stran. Původ vzniku stran je důležitý pro pochopení spolupráce jednotlivých stran v předvolební koalici nejenom na parlamentní úrovni, ale i na krajské úrovni. V páté metodologické kapitole je vysvětlen výběr analyzovaných stran a postup sběru dat.

V analýze (kap. č. 6) jsou komparovány volební programy stran a je v nich hledána shoda pro utvoření teoretické předvolební koalice. Další část analýzy se týká dotazování lídrů vybraných stran, konkrétně: Ivan Bartoš – Česká pirátská strana, Tomio Okamura – SPD, Petr Pospíšil – TOP 09, Pavel Bělobrádek – KDU-ČSL, Petr Gazdík – STAN, Petr Štěpánek – Strana zelených, SPOZ – Jan Veleba. Sběr dat probíhal dotazováním lídrů prostřednictvím e-mailu či osobního setkání.

V sedmé kapitole dojde k teoretickým přepočtům výsledků parlamentních voleb 2017. Přepočítány budou vybrané strany za předpokladu, že by strany kandidovaly do voleb v předvolební koalici dvou, či více stran. Příkladem pro začátek poslouží neuskutečněná koalice KDU-ČSL + STAN či povolební parlamentní koalice samozvaného „Demokratického bloku“, který je složený ze stran ODS, KDU-ČSL, STAN, TOP 09. Výběr stran, se kterými je počítáno na teoretické úrovni v předvolebních koalicích, je opřen buď o situaci před, nebo po volbách do PS PČR 2017, nebo o teoretické koncepty v předešlých kapitolách.

1 Předvolební koalice. Ojedinelý jev, nebo součást českého stranického systému?

Předvolební koalice nejsou pouze záležitostí aktuálních debat či předvolebních jednání do voleb roku 2017, jako tomu bylo například mezi hnutím STAN a KDU-ČSL. Již ve volbách roku 1992 kandidovaly dva subjekty Liberální sociální unie (LSU) a Levý blok. LSU byl subjekt, který se hlásil k politickému středu a byl složen na začátku ze Zemědělské strany a České strany socialistické. Později se připojilo Hnutí zemědělců a Strana zelených. Jednotlivé subjekty se pohybovaly v preferencích pod 5 % klauzuli, ovšem jejich spojení se ukázalo v preferencích jako velmi pozitivní, a to kalkulací okolo 7–8 % (Pšeja 2005: 58). Největším úskalím byla výše volební klauzule, což by pro ně znamenalo, že by platila 9 % hranice, která byla určena pro koalice. Tento problém vyřešily společným názvem, ale ani nadále nebylo jisté, zda budou považovány za jednotlivý subjekt, protože všechny tři zakládající strany nadále existovaly a formálně figurovaly jako kolektivní členové společného hnutí. Nakonec rozhodla volební komise ve prospěch LSU tak, že se jedná o samostatný subjekt v poměru 18: 14 kde pro LSU hlasovala převážně levice, kdežto pravice byla zásadně proti (Kopeček 2010: 141). Ve volbách 1992 strana získala 6,52 % hlasů a v dalších volbách se již do PS PČR nedostala (volby.cz). Po volbách byly tendence napadnout LSU u Nejvyššího soudu, aby byla brána za koalici, ten ovšem konstatoval, že se jedná o záležitost volební komise (Kopeček 2010: 141).

Levý blok byl původně koalice poslaneckých klubů, složených z KSČM a hnutí Demokratická levice, který se přeměnil na politickou stranu, aby se KSČM alespoň nějakým způsobem rehabilitovala. Rovněž se jednalo o koalici stran, zaregistrovaných pod novým názvem (Pšeja 2005: 105).

Ovšem nejzásadnější koalicí stran můžeme označit tzv. Čtyřkoalici, která vznikla po uzavření smlouvy o stabilním politickém prostředí v České republice. Čtyřkoalice byla složena ze stran: KDU-ČSL, US, ODA a DEU. Hlavním cílem této koalice bylo zamezení dominance ČSSD a ODS po jejich kartelové dohodě (Pšeja 2005: 105). Zmíněné malé strany nemají ani tak sílu ve volební podpoře, jako spíše v síle koaličního potenciálu. Strany se spojily před senátními volbami za výhledem zabránění vytvoření ústavní většiny ODS a ČSSD v Senátu. Volby byly pro čtyřkoalici úspěšné a vznikla báze pro užší spolupráci. V KDU-ČSL nebyl jednoznačný postoj k této koalici. Čtyřkoalice lze označit za pragmaticky rozumné rozhodnutí ideologické shody, ale paradoxně změna volebního zákona byla jedním z důvodů rozpadu koalice, protože by pro ně platila 20 % uzavírací klauzule. Po integrování

DEU do US by potřebovala 15 %, což bylo velmi nebezpečné, protože čtyřkoalici stále klesaly preference. KDU-ČSL považovala za nepřijatelné financování ODA, a tak se nakonec na jedné kandidátce objevila jména KDU-ČSL a US-DEU. Za této konstatace byla výše klauzule 10 %. Toto složení bylo profitující pro KDU-ČSL, ale US-DEU na tom z hlediska mandátu silně trčila (Nová editována in Novák, Lebeda 2009: 307).

Předvolební koalice nejsou záležitostí jen voleb do PS PČR, nebo Senátu PČR, ale významnou součástí voleb do krajského zastupitelstva, kde je výhoda, že pro koalice neplatí žádná navýšená uzavírací klauzule (zákon č. 247/1995 Sb.). Krajské volby 2016 přinesly několik variant předvolebních koalic zkoumaných stran, které se většinou složením stran v koalici z drtivé části neshodují. Ve Středočeském kraji kandidovala koalice KDU-ČSL, SZ, SNK ED. Tato koalice se však nedostala nad 5 % hlasů. V Plzeňském kraji byla utvořena koalice STAN, Patrioti, Svobodní, SsČR se ziskem 8,15 % hlasů. Pro Karlovarský kraj byla utvořená koalice STAN s podporou KOA, KDU-ČSL a TOP 09 a získala 10,09 % hlasů. V Ústeckém kraji se spojili Piráti a SZ, ale nedostali se přes 5 % hlasů. V Královéhradeckém kraji se ziskem 5,27 % hlasů kandidovali Piráti a SZ. Na Vysočině byla utvořena koalice pod názvem Žijeme Vysočinou, ve které byly strany TOP 09 a SZ, ale na mandáty nedosáhly o pouhých 0,04 % hlasů. V Jihočeském kraji byla vytvořena jedna z nejčastějších koalic, a to Piráti a SZ, zde koalice překonala klauzuli s 5,11 % hlasů. V Olomouckém kraji byly rovnou dvě koalice. První koalice obsahovala Piráty a Změnu, ovšem bez mandátu, naproti tomu Koalice pro Olomoucký kraj, složená ze Starostů, KDU-ČSL a SZ, získala 11,39 % hlasů. Koalice SPD a SPO kandidovala v jedenácti krajích s výjimkou Pardubického a Zlínského kraje, kde SPD kandidovala samostatně (volby.cz).

2 Konceptualizace malých stran: které strany jsou skutečně malé?

Témata malých stran či předvolebních koalic dvou a více stran jsou dnes velmi aktuální vzhledem k počtu stran v PS PČR po předešlých volbách v říjnu 2017, kdy se do PS PČR dostalo devět stran a došlo k velkému znevýhodnění malých subjektů ohledně potřebných hlasů na jeden mandát. Tento podíl je jeden z nejnižších v historii ČR od roku 1989. V roce 2006 SZ potřebovala 56 081 hlasů na jeden mandát a ve volbách do PS PČR v říjnu 2017 hnutí STAN potřebovalo k získání 43 692 hlasů. Naproti tomu hnutí ANO potřebovalo na získání mandátů 19 232 hlasů. Více o dalších znevýhodněných stranách v kapitole 4.1. Z devíti stran v PS PČR mělo pět stran pod deset procent a tři z nich byly na hranici mezi 10 % a 11 % hlasů. Vítěz voleb, hnutí ANO 2011, měl 29,64 % hlasů. Nejmenší stranou v PS PČR je STAN s 5,18 % hlasů, dále následují strany: TOP 09 5,31 % hlasů, KDU-ČSL 5,80 % hlasů, ČSSD 7,27 % hlasů a KSČM 7,76 % hlasů, tím se uzavírá skupina stran pod 10 % hlasů. Další tři strany měly volební zisk velmi podobný: SPD 10,64 % hlasů, Piráti 10,79 % hlasů a ODS 11,32 % hlasů (volby.cz). Z těchto volebních výsledků vychází najevo, že se v PS PČR nachází velké množství malých stran.

Zahrnutí politických stran do kategorie malé strany není zrovna bezproblémové. Předem je potřeba vyloučit velikost stran podle kritéria velikosti členské základny, což spíš ukazuje, že se strana blíží straně masové, nikoliv volební. Toto kritérium není relevantní pro analýzu spolupráce malých stran v této práci, z důvodu zkoumání pouze volebních výsledků.

Jeden z možných přístupů představil politolog Peter Mair, který je označován jako „numerický“. Má výhody v jednoduchosti, ale i negativa, jež znesnadňují aplikaci na český stranický systém. Mair (citován in Novák Lebeda ed al. 2009: 292) uvádí tři podmínky: 1) Strana by se měla alespoň třikrát účastnit voleb zákonodárského orgánu. 2,3) Strany by neměly jít pod hranici 1 % a přesáhnout 15 %. K těmto třem podmínkám ještě dodává, že by se strany neměly vychýlit třikrát za sledované období. Jak dodává Pavla Nová (editována in Novák, Lebeda ed al. 2009: 293), je velice obtížné aplikovat tyto podmínky na český stranický systém, dokonce i nemožné splnit všechny podmínky. Vzhledem ke krátkému období etablování stranického systému Nová upravila teorii utvořenou pro tradičně fungující západní demokracie, protože ji není možné mechanicky převzít. Spodní hranice kritéria malých stran je 5 %, jelikož je tato hranice přítomná od počátku stranického systému. Horní hranici převzala od Maira, a to 15 %. Podmínku stability v čase vyloučila, vzhledem k stále probíhajícímu vývoji. Z tohoto kategorizování vyplývá, že vybrané strany pro analýzu

splňují obě kritéria, až na Stranu zelených a Stranu práv občanů. Ty byly přidány z důvodu koaliční spolupráce při kandidování na komunální i krajské úrovni.

Není důležité jenom definovat malou stranu, ale význam má i jejich kategorizace pro přesnější analýzu vybraných stran v této práci. Typy malých stran kategorizoval Duverger, který přišel s dvěma kategoriemi: malé strany osobností a malé strany menšin (Duverger 2016: 317). Je zapotřebí určit stejné typy, protože ty by mohly spolu navzájem spolupracovat.

Malé stany osobností jsou spíše parlamentní kluby a nemají skutečnou stranickou organizaci po celém území státu. Tyto strany sdružují poslance, kteří špatně snášejí disciplínu velkých stran nebo ty, kteří si myslí, že velké strany neuspokojí jejich potřeby. Dříve by tuto kategorii naplňovala strana ODA, ale aktuálně zkoumané malé strany se do této kategorizace dají zařadit velmi ztěžka (Duverger 2016: 317). Nejlépe by kritériím odpovídala strana TOP 09, jež se odštěpila od KDU-ČSL. Pro stranu TOP 09 by se dalo použít kritérium neuspokojení jejich potřeb velkou stranou. KDU-ČSL sice není dlouhodobě velkou stranou počtem hlasů ve volbách, ale má širokou stranickou organizaci i velkou členskou základnu. Z těchto kritérií je možné nejlépe do strany stran osobností zařadit TOP 09. Jinak nejspíš není parlamentní strana, která by mohla být zařazena do malé strany osobností.

Strany stálých menšin mají oproti stranám osobností rozšířenou organizační strukturu v zemi, nejlépe na celostátní úrovni, nebo aspoň na regionální úrovni, a mají určité sociální nebo politické zázemí. Důležité je veřejné mínění, které je menšinové, ale poměrně stálé. Patří mezi ně strany národních, etnických, nebo regionálních menšin, dále i strany náboženských menšin a politických menšin. Co je strana politických menšin? Strana, jež vykryvá část veřejného mínění a je ideologicky vymezená. Jedná se o přesně určenou menšinovou a poměrně stálou duchovní „rodinu“ a nelze ji redukovat na hlavní štěpné linie, které rozdělují zemi. Mezi aktuální štěpné line v ČR patří například: otázka ohledně pohledu na členství v EU nebo v NATO, nebo pohled na přímou demokracii. Všeobecně je velmi těžké do této kategorie stran stálých menšin zařadit jednu z analyzovaných malých stran. Do této kategorizace spadaly v západní Evropě některé extrémně pravicové strany a některé ekologické strany (Tamtéž 2016: 319). Ze zkoumaných stran by do této podkategorie mohla být řazena strana SPD, která splňuje větší část kritérií, možná mimo podmínku, že hlavní štěpná linie nerozděluje společnost. Toto kritérium pravděpodobně není splněno z důvodu rozdělávání společnosti pomocí protiislámské rétoriky (spd.cz). Totéž se dá nejspíše tvrdit i

o straně TOP 09, která se prezentuje jako proevropská strana, toto je opět téma, které je ve společnosti kontroverzní (top09.cz). Strana TOP 09 je ale spíše charakterizována jako malá strana osobností. Česká pirátská strana toto kritérium splňuje daleko lépe, má svou vymezenou ideologickou pozici, a to konkrétně v transparentnosti a digitalizaci. Zároveň nemá hlavní dělicí linii rozštěpení, jež by mohla rozdělovat společnost (pirati.cz). Podobně je na tom i Strana zelených, ta má rovněž svou vymezenou ideologii ekologismu a liberálních hodnot, které nejsou tak důležité ve veřejném mínění a nemusejí tolik rozdělovat společnost (zeleni.cz). Nejlépe lze do této kategorie zařadit stranu KDU-ČSL, která je malou stranou stálých menšin v podkategorii náboženských menšin (kdu.cz). Strany osobností zaujímají většinou pro vládní rétoriku a strany stálých menšin spíše opoziční rétoriku (Duverger 2016: 323). V českém stranickém systému, měla ovšem strana KDU-ČSL vysoký koaliční potenciál. Strana byla, kromě dvou případů, ve všech vládách s důvěrou od roku 1992 (volby.cz).

Politolog G. Smith uvádí trojí rozlišení malých stran. První jsou malé okrajové strany, jež se nacházejí na pravolevém okraji politického spektra, jinak řečeno podle Sartoriho, extrémní strany mající omezený koaliční potenciál. V analyzovaném případě se to týká hnutí SPD. Druhou kategorií jsou pivotální malé strany, nacházející se poblíž středu mezi velkými etablovanými stranami s velkým koaličním potenciálem. Zde by se daly zařadit strany Piráti, Strana zelených, KDU-ČSL a hnutí STAN. Ve třetí kategorii se nacházejí strany, které se řadí do pravolevé osy, tyto strany se jen těžce řadí do předvolebních koalic. Pro tuto kategorii je typická TOP 09. Tato kategorie se dá z části určit pojmem izolované strany. Pivotální strany jsou ve větší části případu totožné s Duvergerovými stranami osobností (Smith citován in Novák: 1999: 51).

Je zapotřebí upřesnit si, v jakém stranickém systému se strany nachází, protože v každém systému mohou mít jinou sílu a relevanci. Český aktuální případ by se, dle definice, dal označit jako polarizovaný multipartismus, nebo i za atomizovaný multipartismus, z důvodu přítomnosti devíti stran v PS PČR (Sartori 2005: 295). Podle klasifikace Jena Blondela se dá systém označit za multipartismus s dominující stranou. Je to dáno tím, že dominující strana (hnutí ANO 2011) nemá vládní většinu a je závislá na podpoře menších stran. V takovém případě jsou všechny strany relevantní a absence vládní většiny jedné dominantní strany jim dává o to větší sílu na parlamentní úrovni (Blondel citován in Novák 1997: 152).

Úloha malých stran je velice významná v tom, že mohou sloužit jako amortizátoři, či spojovací můstky. Duverger vidí nedostatek malých stran v tom, že malé strany mohou dopomoci finanční lobby, získat vliv v politice. Velké strany nejsou tak náchylné na lobbying, či korupci, pro rozsáhlou strukturu a disciplinovanost (Duverger 2016: 323). Typický příklad takové malé strany v českém prostředí bylo hnutí Věci veřejné, které bylo založeno pražskými podnikateli, a hned po prvních volbách se podílelo na vládě. Poměrně rychle se objevily finanční skandály (Hloušek 2012: 322).

3 Tvorbba koalic: teoretické přístupy

Miroslav Novák (1997: 141) uvádí, že velikost stran je úzce spjatá s aliancemi. Rozděluje je na dvě základní: 1) materiální, kterou lze chápat jako předvolební koalici za účelem zvýšení zisku křesel v parlamentech 2) politická, tím má na mysli parlamentní a vládní koalice. Pro další postup v této práci bude nejzásadnější materiální neboli předvolební koalice malých stran, které by mohly velice pozměnit rozložení sil v PS PČR. U vymezení pojmu aliance a koalice nejsou politologové ve shodě. Francouzský politolog Maurice Duverger považuje pojem koalice pouze za dočasné a aliance považuje za dlouhodobě trvalé (Duverger 2016: 351–352). Naopak italský politolog Giovanni Sartori bere oslovení koalice jako něco pevného a stálého a aliance vidí jako něco dočasného (Sartori 1993: 253). Pro terminologii v této práci použiji termín koalice, či předvolební koalice podle G. Sartoriho, jeho definice je velmi rozšířená v současné politologii i v aktuální politické situaci. Předvolební koalice mají nejrůznější podoby, od velmi decentralizovaných jednoúčelových koalic, až po velmi centralizovanou trvalou stranu.

První faktor pro tvorbu koalic je bezpochyby počet stran v stranickém systému. Ve dvoustranickém případě dochází ke koalicím zcela výjimečně, a to za nestandardních situací jako je národní ohrožení. Dvoukolový většinový systém, aplikován ve Francii, vede k určité formě koalice či aliancí, ale pouze ve druhém kole na krátkou chvíli, kde poražený kandidát vyzve k podpoře jednoho z kandidátů, jenž skončil za „čárou“ a tím se probojoval do druhého kola. Pro tuto analýzu jsou ovšem důležitější koalice v multipartismu, ten je pro předvolební koalice jako stvořený a vede strany k pevné koalici, která ovšem musí být uzavřena před volbami. Jedno z možných rozdělení je mezi vynucenými a fakultativními koalicemi. Vynucené koalice nemůže volič nikterak ovlivnit z důvodu společné kandidátní listiny (Duverger 2016: 352). U českého systému se dá mluvit o malé možnosti ovlivnění, za pomoci čtyř preferenčních hlasů. V takovém případě je zapotřebí 5 % hlasů pro možnost posunout kandidáta vzhůru na kandidátní listině (zákon č. 247/1995). Fakultativní koalice jsou časté ve dvoukolovém většinovém systému, kde se jedná o doporučení určitého kandidáta poraženým (Novak 1997:177). U senátních voleb do PČR se tato strategie často neuplatňuje, naproti tomu u obou proběhlých prezidentských voleb, kde se používá stejný systém, tuto možnost využil každý z kandidátů. O jisté předvolební koalici se dá v senátních volbách hovořit v případě doplňkových voleb, kde se dosazovalo senátní křeslo místo Ing. Jiřího Hlavatého za hnutí ANO 2011, ten se opět ucházel o své místo a dostal se do druhého kola, kde skončil druhý. V prvním kole nenasadily svého kandidáta parlamentní strany: ODS, KDU-ČSL, TOP 09. Kandidáta nominovalo hnutí STAN, a to pana Ing. Jana

Sobotku – vítěze druhého kola (volby.cz). Tyto čtyři strany už po volbách do PS PČR uzavřely parlamentní koalici na ustanovující schůzi, která se nazývá tzv. Demokratický blok. Uzavřena byla z důvodu posílení svého vlivu proti hnutí ANO, vítězem voleb s velkým odstupem. (zpravy.aktualne.cz) Určitou zajímavostí je, že se k tomuto bloku nepřipojili Piráti, kteří odmítají spolupracovat s hnutím ANO, SPD a se stranou KSČM.

Druhou kategorizaci uvádí Miroslav Novák, která je na horizontální úrovni podle postoje stran v politickém spektru. Kategorizace na této úrovni je zcela zásadní. Jedná se o nejčastější vzorec utváření jak předvolebních, tak povolebních vládních koalic. Strany chtějí spíše spolupracovat se stranami, které jsou jim blíže na pravolevém spektru. Podle této teorie budou vypočítávány další teoretické koalice ve volbách do PS PČR 2017. Kategorizace je následovná: 1) levicové a pravicové kolice 2) koalice středu 3) celonárodní sjednocení 4) spojení extrému (Duverger 2016: 365).

První kategorií předvolebních koalic je rozdělení na levicové a pravicové, které se vyskytují nejčastěji. Vznikaly již ve dvacátém století, potom co socialistické strany narušily bipartismus a sblížily liberály s konzervativci, liberály se socialisty a nejčastěji radikály se socialisty. V případech, kdy multipartismus vytvoří dvě soupeřící koalice rozdílných ideologií, nejčastěji levice-pravice, může mít blízko k bipartismu. Vytvoří se tzv. bipolární multipartismus, který lze jinak označit za zdánlivý multipartismus. Může nastat případ, ve kterém se strana středu přidá ke straně na jedné či druhé straně politického spektra. Koalice středu může nastat po odstranění koalice pravého nebo levého spektra a vytvořit v systému jednu koalici středu. Pravděpodobně nejhorší situace může nastat, pokud je koalice středu a na obou pólech se nacházejí antisystémové strany. Příkladná situace se utvořila ve Výmarském Německu. Nebezpečnost tkví v ochotě lidí vzdát se některých výhod demokracie výměnou za to, že systém je bude chránit před extremistickými stranami. Třetí kategorií je celonárodní sjednocení, je tím chápána koalice všech velkých stran, a nezáleží, jestli je to levice nebo pravice. Dochází k ní pouze za dob krize, v důsledku válečného ohrožení. Nejméně pravděpodobnou koalicí je poslední kategorie, a to spojení extrému nejlevicovější a nejpravicovější strany. Mají společný odpor k politickému režimu tak, jak je nastavený. Tyto koalice jsou však běžné pouze na opoziční parlamentní úrovni a jen málokdy jsou aplikovány na předvolební koalice a velmi zřídka na vládní úrovni (Duverger 2016: 366). Případ spojení dvou extrémů mohl být pozorován po volbách do PS PČR. Nejlevicovější KSČM a nejpravicovější SPD mají paradoxně zájem o spolupráci s hnutím ANO, to je ovšem obtížné zařadit na pravolevou osu.

4 Teoretické faktory vedoucí ke tvorbě předvolebních koalic

Při znevýhodňování malých stran je zapotřebí brát v potaz velký vliv volebního zákona. Systém poměrného zastoupení usnadňuje tvorbu a rozšíření malých stran (Novák 1997: 152). Nejvíce vhodné prostředí je v Nizozemsku, kde je tzv. „nejdokonalejší proporcí systém, který je bez uzavírací klauzule s jedním volebním obvodem (Říchová 2009: 114). Takový systém poměrného zastoupení můžeme dále najít v Belgii, Dánsku, Švýcarsku i v bývalém Výmarském Německu a rovněž v první Československé republice. Systém poměrného zastoupení usnadňuje rozšiřování malých stran, obzvláště pokud se jedná o velké, mnoho mandátové volební obvody. Je zapotřebí dodat, že systém poměrného zastoupení preferuje spíše strany stálých menšin, namísto malých stran osobností. Existují ovšem výjimky, pokud se jedná o stranu, reprezentující regionální menšiny, v tomto případě je pro ně výhodnější relativní (jednokolový) většinový systém. Co se týká antisystémových stran, je pro ně bezesporu výhodnější systém poměrného zastoupení namísto většinových systémů. V poměrném systému je pro strany jednodušší získat mandát, či nějaký další vliv než ve většinovém dvoukolovém systému, kde zpravidla dochází k vytlačení antisystémových či extremistických stran, umírněným či neutrálním subjektem, který se proti nim spojí ve druhém kole (Novák 1997: 153).

4.1 Český volební systém

Český volební systém prošel několika úpravami od roku 1989. Z počátku volební zákon rozděloval Českou republiku na osm volebních obvodů. Hranice těchto obvodů kopírovaly hranice krajů z roku 1960. Mandáty se rozdělovaly krajům na základě počtu odevzdaných platných hlasů pomocí Hareovy kvóty, která se počítá vzorcem $Q = H / M$ (Šedo 2014: 287). V tomto vzorci reprezentuje H celkový počet hlasů a M celkový počet přerozdělovaných mandátů. Každý kraj získá tolik mandátů, kolikrát v něm byla naplněná kvóta. Hareova kvóta nevede vždy s jistotou k přerozdělení všech křesel. Zbylé mandáty jsou přiděleny krajům s největším počtem zbytkových hlasů (zákon č. 247/1995 Sb.). Odpadlo tím nebezpečí do budoucna pro zvýhodnění určitého kraje stanovením fixního nadprůměrného počtu mandátů (Chytilík 2009: 293). Subjekt ucházející se o mandáty musel získat 5 % hlasů na celostátní úrovni. Tato hranice 5 % platila pouze pro samostatně kandidující stranu či hnutí. Pro dvoučlenné koalice platila 7 % uzavírací klauzule, pro tříčlenné koalice byla uzavírací klauzule ustanovena na 9 % a pro čtyř a vícečlennou koalici na 11 % hlasů. Všem stranám či hnutím, popřípadě koalicím, které překročily uzavírací klauzuli jim stanovenou, byly přidělené mandáty ve dvou skrutiniích. První skrutinium

probíhalo na úrovni volebních obvodů a k přerozdělení mandátů se používala Hagenbach-Bischoffova kvóta (Šedo 2014: 287). Tato nastolená pravidla byla vůči koalicím velice povzbuzující. Pro malé strany, které měly v preferencích okolo 3 % - 4 %, se předvolební koalice mohla vyplatit.

Zmíněná kvóta se na rozdíl od Hareovy kvóty počítá vzorcem $Q = H / (M + 1)$. Zde H reprezentuje celkový počet získaných hlasů, důležité je dodat, že se přihlíželo pouze k hlasům těch stran či hnutí, které překročily uzavírací klauzuli. M je počet mandátů, přerozdělovaných v určitém volebním obvodu (zákon č. 247/1995 Sb.). Druhé skrutinium se konalo na celostátní úrovni v případě, když to bylo zrovna nutné. Přerozdělování probíhalo u zbytkových mandátů a hlasů. Byla zde opět použita Hagenbach-Bischoffova kvóta. Nepřidělené mandáty získaly strany s největším počet zbytkových hlasů, vzešlých z tohoto dělení. Autor Jakub Šedo uvádí, že lze tento systém označit za téměř neutrální k parlamentním stranám, větší subjekty sice byly zvýhodněny před menšími, ale jen minimálně (Šedo 2014: 287).

Po předčasných parlamentních volbách v roce 1998 nastal sled událostí, který odstartoval plánování ústavních změn. Změny měly vést ke změně volebního zákona a zvýhodnit dvě velké hlavní strany ODS a ČSSD a měly znevýhodnit malé strany, což se částečně i uskutečnilo. Vítězem voleb se stala ČSSD, na druhém místě skončila ODS. ČSSD vedlo jednání o vládní koalici s KDU-ČSL, ale jednání dopadla neúspěchem, tak se dne 3. července uskutečnilo jednání mezi hlavními zástupci stran ČSSD a ODS. Tato jednání vedla k uzavření smlouvy o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice nazývaná též opoziční smlouvou (Kopeček 2015: 79–81). Situace po volbách byla taková, že menší strany omezovaly prostor velkých stran, proto cílem opoziční smlouvy byla volební reforma, která by je zvýhodnila před menšími stranami. Cílem bylo zachovat poměrný volební systém, ale přetvořit ho tak, aby při sestavování vlády stačil pouze jeden menší koaliční partner, nebo v ideálním případě jednobarevná vláda. Těmito kroky měla být silně utlumená reprezentace malých stran či hnutí v poslanecké sněmovně i za podmínky, že by překročily 5 % klauzuli. Snahy vyvrcholily přijetím zákona č. 204/2000, kde byly obsaženy body pro uskutečnění výše uvedených požadavků. První změnou bylo zvýšení volebních obvodů na 35, což snížilo počet mandátů v krajích, ale žádný kraj nesměl mít pod čtyři mandáty a měly být přerozdělovány Hareovou kvótou. Přepočítání hlasů měl probíhat za pomoci modifikovaného d'Hontova dělitele, kdy první dělitel navýšil na 1,42 místo 1, což velkou měrou snižovalo šance malých stran na získání mandátů. Bylo zapotřebí zamezit malým

stranám ve vzniku předvolebních koalic, které by mohly eventuálně ohrozit či oslabit vliv velkých stran. Z toho důvodu byly pro ně zavedené vyšší uzavírací klauzule. Jedna strana měla mít nadále 5 % hlasů, dvoučlenné koalice 10 % hlasů, tříčlenné koalice 15 % a čtyř a vícečlenné koalice 20 % (Šedo 2009: 307–309). Pro malé strany byl výsledek uzavření opoziční smlouvy velkou prohrou, obzvláště pro KDU-ČSL. Jednalo se o stranu s malým zastoupením, která měla vždy svůj podíl na moci. Tyto kroky vedly k odsunutí strany do pozadí. (Kopeček 2015: 82). Všechny kroky vůči malým stranám, byly předmětem sporů, jež vyvrcholily ústavní žalobou podanou prezidentem Václavem Havlem. Ústavní soud svým nálezem zrušil malé volební obvody a systém přepočtu hlasů mandátů se zdůvodněním, že jsou v rozporu s ústavou, ve které je zakotvený poměrný volební systém. Z volebního zákona zůstalo jen snížení počtu preferenčních hlasů a vysoké klauzule pro koalice. Systém, který byl nastavený, mohl vést k silné podreprzentaci nejmenších parlamentních subjektů (Šedo 2009: 310).

V roce 2006 na tento volební zákon doplatila Strana zelených. Vítězná ODS měla zisk 81 mandátů a na jeden mandát ji stačilo 23 364 hlasů. Obdobně na tom byla ČSSD, které stačilo na jeden mandát 23 363 hlasů. Ovšem Strana zelených s šesti mandáty potřebovala 56 081 hlasů. Při použití Hagenbach-Bischoffovy volební kvóty a dvou skrutinií by Strana zelených získala jedenáct mandátů a na jeden mandát by potřebovala 30 590 hlasů (Antoš 2007: 322). Při výpočtu potřebných hlasů na mandát ve volbách v roce 2017 dopadly strany podobně. Vítězné hnutí ANO 2011 potřebovalo 19 232 hlasů na zisk jednoho mandátu. Poslední hnutí STAN potřebovalo na zisk jednoho mandátu 43 692 hlasů. Strana TOP 09 potřebovala 38 401 hlasů. Lépe dopadla strana KDU-ČSL které stačilo 29 364 hlasů na zisk jednoho mandátu, ale i tak je to poměrně velké znevýhodnění proti vítěznému hnutí (tabulka č. 1). Na situaci ohledně mocenského paktu dvou nejsilnějších subjektů i za situace, že větší část volebního zákona byla zrušena, reagovaly malé strany vznikem tzv. Čtyřkoalice (více viz. kapitola 1).

	Počet mandátů	Počet hlasů na 1 mandát
ANO 2011	78	19 232
KDU-ČSL	10	29 364
TOP 09	7	38 401
STAN	6	43 692
SZ*	6	56 081
* Data z voleb 2006		
Nejedná se o tabulku kompletních výsledků voleb 2017		

Tabulka č. 1: Přepočet hlasů na 1 mandát, výpočet: vlastní, zdroj data: volby.cz

V diskuzi o malých stranách je hlavním tématem uzavírací klauzule, nejenom již zmíněné vysoké klauzule pro koalice, ale i samotná 5 % hranice pro samostatné subjekty. „*Pětiprocentní klauzule je primitivní prostředek, a podle toho vypadá také jeho efekt*“ (Novák 2004: 323). Jedná se o nejznámější technický prvek, který se v poměrných systémech používá k zabránění nadměrnému tříštění parlamentních sil, ale nemá vliv na vyšší koncentrace stranického systému, má však spíše naopak vliv na konzervaci stávající podoby stranického systému, ovšem až po určitém etablování systému. Toto období může trvat zhruba tři volební období (Lebeda 2001: 135). Ve většině proporčních systémů se používá uzavírací klauzule jakožto prvek převzatý z většinového systému a slouží k zabránění vytváření nových malých stran, tak typické pro poměrné systémy. Proporční systém je háklivý na proměnlivost nálad ve společnosti a pomohl například k rozšíření fašistické strany v Itálii, nebo nacistické strany v Německu (Novák 1997: 137). Uzavírací klauzule funguje v českém systému již od roku 1990 a od té doby byla v každých volbách. Průzkumy ukázaly, že voliči z větší části vědí o 5 % klauzuli a ví, jak funguje a jejich povědomí stále roste. Toto povědomí může mít za následek volbu stran, které mají alespoň pravděpodobnost zvolení a tím ubírají hlasy malým stranám ze strachu, že by odevzdaný hlas propadl. Hlasy, původně určené malým stranám, budou putovat k větším stranám, které se pravděpodobněji dostanou do PS PČR. Bez uzavírací klauzule by předvolební systém vypadal úplně jinak. Malé strany by dostaly více prostoru v médiích, a to by znamenalo větší povědomí o malých stranách. Autor Tomáš Lebeda uvádí, že uzavírací klauzule pravděpodobně sehrála roli ve vývoji voličského chování. Dále však uvádí, že přesun voličů od volby neparlamentních stran mohl mít i jiné příčiny (Lebeda 2006: 3). Marek Antoš rovněž tvrdí, že uzavírací klauzule má psychologický vliv na voliče, kteří ze strachu, že jejich hlas propadne, raději volí strany s větší šancí na získání mandátů. Historie volebních výsledků potvrzuje, že zavedení volební klauzule má mechanický efekt, který se po delší době přetváří na psychologický efekt, a ten se stává silnější (Antoš 2007: 310) Uzavírací sčítací klauzuli pro vícečlenné koalice považuje Miroslav Novák za nešťastnou. Ve většině konsolidovaných zemí to bývá naopak. Je tím míněno, že předvolební koalice bývají zvýhodňovány oproti samostatně kandidujícím subjektům. Miroslav Novák s tímto znevýhodněním pro koalice souhlasí, ale ne ve formě, v jaké jsou aplikovány ve volebním zákoně. Uvádí, že by pro dvoučlenné koalice měla být uzavírací klauzule na 7 %, pro tříčlenné na 9 % a vícečlenné na 11 % (Novák 2006: 2).

Jednotlivé prvky volebního systému jsou utlumující i povzbuzující pro tvorbu předvolebních koalic a jsou rovněž velmi diskriminující pro malé strany. Volební přepočít hlasů znevýhodňuje malé strany, ale na druhou stranu je velice povzbuzující pro tvorbu předvolebních koalic. Můžeme si tento fakt potvrdit na teoretické předvolební koalici KDU-ČSL + STAN. Aktuálně mají v Poslanecké sněmovně jakožto samostatné subjekty šestnáct mandátů. Kdyby kandidovaly jako předvolební koalice, získaly by dvacet dva mandátů (více viz. kapitola 7). Na tomto příkladu je potvrzené, že volební přepočít je povzbuzující pro tvorbu předvolebních koalic a zároveň je zřetelné, že je diskriminující pro malé strany. K tomuto diskriminování malých stran můžeme zařadit fakt, že hnutí STAN potřebovalo 43 692 hlasů na získání jednoho mandátu a hnutí ANO potřebovalo pouze 19 232 hlasů na získání jednoho mandátu. Uzavírací klauzule pro koalice je velmi utlumující prvek pro předvolební koalici. Pro strany, které mají v preferencích okolo 3 %–4 %, by mohlo být riskantní uzavřít předvolební koalici. V tomto teoretickém případě by na získání 10 % matematicky nedosáhly. Aktuální uzavírací klauzule je nejenom utlumující prvek pro předvolební koalice, ale i diskriminující prvek pro malé strany. Malé strany měly větší motivaci uzavřít předvolební koalici do změny volebního zákona roku 2000.

4.2 Důvody vzniku nových stran jako faktor pro tvorbu předvolebních koalic

Velmi důležitým bodem pro analýzu malých stran a k pochopení problematiky tvorby předvolebních koalic je, za jakým účelem tyto strany vznikají. Strany, které vznikají ze stejných důvodů a stejné ideologické motivace, by mohly společně uzavírat předvolební koalice.

Je možné, že strany, které vznikly za stejných okolností, či vznikly na stejném principu, teoreticky budou spolu navzájem lépe spolupracovat nejen v PS PČR, ale budou mít blízko k vytvoření předvolební koalice. Stejný princip by mohl teoreticky působit i naopak. Strany, které vzniknou na jiných principech či odlišných ideologických principech, budou spolu obtížněji hledat shodu pro vytvoření předvolební koalice.

Český stranický systém byl charakterizován jako relativně stabilní v prvních dvou desetiletích po jeho upevnění v letech 1992-1996. Systém se vyznačoval stabilním, s přítomností čtyř integrovaných silných stran: ODS, ČSSD, KDU-ČSL a KSČM. K přesunům voličů docházelo z velké části mezi těmito čtyřmi stranami (Mainwaring et al. 2009. citován in Hanley 2011: 115). Výjimkou v tomto chování byl vznik malých stran, které byly tržně orientovány a měly krátkou životnost, ty se nacházely v liberálním středu. Model stabilního českého systému byl narušen v roce 2010. Začal propadat dvou nejsilnějších

stran ODS a ČSSD na historické minimum a do PS PČR se dostaly strany TOP 09 a VV se ziskem dohromady 26,7 % hlasů. Autor Sean Hanley rovněž tvrdí, že volební zisk nových stran TOP 09 a VV v roce 2010 mohl ve vývoji českého stranického systému představovat zásadní zlom, ale o nečekanou situaci se spíše nejedná, protože nové strany jsou trvalým, avšak okrajovým rysem českého stranického systému (Hanley 2011: 116).

Pojem „nové“ strany je empiricky nezbytný k měření stability stranického systému, avšak v mnoha ohledech problematický (Tamtéž 2011: 117). Mnoho autorů uvádí, že „nepůvodní“ strany, které se neúčastnily formování stranického systému, by měly být nazývány pojmem „nové strany“ (Harmel citován in Tamtéž 2011: 117). Později autoři definovali „skutečně nové“ strany přísněji, a to ty, které poprvé kandidují v celostátních volbách, a byly vyloučeny uskupení, které vznikly reorganizací, spojením či koaličním sdružením již etablovaných stran (Hug citován Tamtéž 2011: 13–14). Tato teorie byla u mnoha autorů při analýze východní Evropy po roce 1989 zachována, jiní ji však pozměnili tak, aby byla v souladu se stranickou organizací, která je proměnlivější, stejně jako skutečnost, že kontinuita a diskontinuita stranických elit má často větší význam než kontinuita a diskontinuita stranických organizací (Tamtéž 2011: 118). K předešlým teoriím o nových stranách autor Allan Sikk uvádí, že za „skutečně nové strany“ by neměly být považovány koalice či spojené či přejmenované formace, ale aby měly nový originální název a strukturu, a aby mezi předními členy nebyly žádné osoby spojené se stávající politickou scénou. Autor počítá mezi nové strany i mimoparlamentní uskupení, či hnutí, i když nekandidují ve volbách poprvé (Sikk citován in Tamtéž 2011: 6–7).

Typologii nových stran kategorizoval Lucardie, který nové strany hodnotí podle původu a role, kterou si nastavily. První kategorie: **mluvčí**, zastupují opomíjené nebo nereprezentované zájmy. Druhou kategorií jsou **očist'ovatelé**, kteří usilují o vyjádření existujících stranických tradic zásadověji a dle původních hodnot. Poslední, třetí kategorií jsou **proroci**, kteří se zaměřují na nová ideologická témata, a snaží se vymezit proti dřívější principiálnosti (Lucardie citován in Tamtéž 2011: 6). Autor Alan Sikk (citován in Tamtéž 2011: 7) přidává k výše zmíněným, čtvrtý typ nové strany, které schází jakákoliv jasná ideologie, či specifický typ elektorátu a vystupuje s tzv. „**projektem novosti**“. Slibují očištění politického prostoru, například od korupce, ale stále zůstávají v ideologickém mainstreamu a nejsou antisystémové.¹

¹ První tři odstavce v této kapitole byly použity v mé seminární práci na téma Lokální subjekty v komunálních volbách 2014 v předmětu Politický systém České republiky.

Sikkova typologie apelů nových stran			
		Zaujímá strana místo již získané etablovanou stranou?	
		+	-
Ideologická motivace	Silná	očišťovatelé	proroci
	Slabá	projek "novosti"	mluvčí

Tabulka č.2: Zdroj: Sikk 2010

V tabulce můžeme názorně vidět, že autor Sikk rozdělil čtyři kategorie nových stran do dvourozměrné typologie, podle jejich síly v ideologické motivaci a podle překrytí s etablovanými stranami. Nová strana očišťovatelů má silnou ideologickou motivaci a kladně se překrývá s etablovanými stranami. Proroci mají rovněž silnou ideologickou motivaci, avšak zaujímají negativní postoj k etablovaným stranám. Projekt „novosti“ a strana mluvčí mají slabou ideologickou motivaci. Projekt „novosti“ má oproti straně mluvčí pozitivní překrytí s etablovanými stranami (tabulka č.2).

Základní otázkou nejenom v utváření nových stran je určit, kdy se stal systém ukotvený a které strany jsou etablované. Autor hranici pro etablované strany a vznik nových stran uvádí volby v roce 1992, protože první postkomunistické volby jsou spíše brány jako referendum či plebiscit. Nové strany všech typů obvykle získávají 11–12 %. (Ve stupnici, která byla určena pro malé strany.) Po roce 1996 lze identifikovat šest odštěpeneckých stran. Malé strany se vyznačují vysokou mírou kontinuity a stability. Nová strana Unie svobody se odštěpila od ODS a TOP 09 se odštěpila od KDU-ČSL. Ve vymezeném období 1996-2010 se stabilním malým stranám daří lépe než novým subjektům (Hanley 2010: 121).

Analyzované malé strany, a to konkrétně KDU-ČSL, STAN, SPD, TOP 09, SZ, Piráti, budou kategorizovány podle teorie novosti strany z důvodu nalezení příčiny jejich vzniku. Strana KDU-ČSL v této analýze novosti figurovat nebude, kvůli statutu etablované strany, která se zúčastnila nejen voleb v roce 1992, ale i dokonce v roce 1990, a její původ je tím daný. Strana TOP 09 se řadí v kategorii novosti do očišťovatelů, z důvodu silné ideologické motivace a má kladné postavení k etablovaným stranám (top09.cz, Hanley 2010). Piráti, SPD a SZ zaujímají kategorii proroků. Všechny tři strany přinášejí nová témata a myšlenky, které jsou ideologické. Piráti zastávají liberalismus, kdežto SPD prosazuje euroskepticismus a SZ se snaží reprezentovat zájmy liberální ekologické politiky (pirati.cz, spd.cz, zeleni.cz, Hanley 2010). Hnutí STAN je příkladným vzorem mluvčích v kategorii novosti stran. Reprezentuje názory, které nejsou reprezentované a mají slabé ideologické ukotvení (starostove-nezavisli.cz, Hanley 2010). Strana práv občanů patří do kategorie

„projekt novosti“. „Projekt novosti“ je typický svým vymezováním proti stávajícím stranám a jejich ideologické ukotvení je stejné jako kategorie mluvčí (stranprav.cz, Hanley 2010).

Očišťovatelé	Proroci	projek "novosti"	mluvčí
TOP 09	Piráti	SPO	STAN
	SZ		
	SPD		

Tabulka č.3: kategorizování analyzovaných stran podle novosti: zdroj: vlastní

Tato analýza novosti stran nám prokázala pouze shodu v kategorii proroci, kde se nachází Piráti, SZ a SPD. Piráti a SZ spolu v předvolebních koalicích spolupracují, nelze ovšem tvrdit, že strany, které vznikají ze stejných důvodů a stejné ideologické motivace, budou vždy spolu uzavírat předvolební koalice, je to pouze teoreticky pravděpodobnější. Nelze to více ověřit z malého vzorku analyzovaných stran.

5 Metodologie a výzkumný desing

Pro analytickou část byly vybrány strany, které byly v teoretické části klasifikované jako malé strany. Výběr stran je následovný: STAN, TOP 09, KDU-ČSL, SPD, Piráti, SZ. Výše uvedené strany mají aktuálně pod 11 % hlasů. Ani z dlouhodobého hlediska tyto strany nelze brát jako velké strany. Mezi kritéria výběru stran se řadí i novost stran. Vybrané strany nestály u zrodu stranického systému, kromě strany KDU-ČSL, která dlouhodobě nepřesahuje hranici 8 % hlasů ve volbách, z tohoto důvodu byla strana ponechána v analýze. Z analýzy jsou vyloučeny strany ODS a ČSSD, které historicky přesahovaly 30 % hlasů a stály společně s KSČM u formování stranického systému mezi roky 1989–1996. Pochopitelně bylo z analýzy vyloučeno hnutí ANO 2011, jež ve volbách zvítězilo před druhým subjektem ODS o 18,32 % hlasů (volby.cz). Mezi další kritéria výběru stran patří rovněž fakt, že se jedná o parlamentní strany kromě SZ a SPOZ, které sice parlamentní stranou nejsou, ale mají k parlamentním stranám blízko. S parlamentními stranami spolupracují na krajské či komunální úrovni jak v předvolebních koalicích ve volbách, tak v koalicích v zastupitelstvech.

Výběr stran lze opřít o několik teorií, popsanych v teoretické části práce. Významné hledisko je velikost strany. Všechny zmíněné strany se podle několika teorií řadí mezi malé strany, i když ucelená teorie, která by kategorizovala tuto oblast není, nebo je velmi obtížně aplikována na český případ (více viz. kapitola 3.). Český stranický systém se neutváří dostatečně dlouho, aby se dalo z dlouhodobého hlediska strany zařadit jako malé, systém se utváří „pouhých“ 28 let, což je v porovnání, například s poválečným Rakouskem či poválečným Německem, krátká doba.

Jedná se o kvalitativní případovou studii, která je časově vymezena na období před volbami do Poslanecké sněmovny 2017, konkrétně na ne/spolupráci stran ve formě koalic ve zmíněných volbách. Je pracováno rovněž i s neuskutečnenou předvolební koalicí KDU-ČSL + STAN, která byla těsně před volbami zrušena a subjekty šly do voleb samostatně. Následně je pracováno s povolební situací, například s tzv. Demokratickým blokem, který byl utvořen při ustavující schůzi Poslanecké sněmovny.

Sběr dat probíhal za pomoci rozhovorů s lídry nebo místopředsedy stran, kteří odpovídali na otázky ohledně ne/spolupráce jejich strany před parlamentními volbami s jinou další stranou. Dále proběhla obsahová analýza předvolebních programů, kde byla hledána shoda, jež by mohla vést k teoretickému utvoření koalice. Po analýze těchto dat, jak

z rozhovorů, nebo z obsahové analýzy předvolebních programů, byly provedeny teoretické přepočty předvolebních koalic pomocí volebních dat z Českého statistického úřadu.

6 Analýza

6.1 Komparace volebních programů analyzovaných stran

V této kapitole budou podrobeny obsahové analýze programy politických stran a hnutí. Shody v programu by mohly vést k vytvoření předvolební koalice. Bude se jednat pouze o hlavní body programů, kterými jsou bezpečnost a zahraniční politika, převážně ke vztahu k Evropské unii a NATO, podnikatelské prostředí se zaměřením na vztah k EET, DPH a daňové politice státu, zdravotnictví s důrazem na názor na nadstandardy a zdravotní pojištění, školství s důrazem na vztah k alternativnímu školství a zavedení školného, sociální oblast se zaměřením na sociální bydlení a sociální dávky. Budou hledány shody, které by mohly posloužit jako základ pro předvolební koalice. Srovnání bude prováděno napříč analyzovanými stranami.

Bezpečnost a zahraniční politika: Strana TOP 09 má zájem na rozvíjení spolupráce v NATO a podporují hlubší integraci Evropské unie, se kterou je spjata federalizace EU a chtějí co nejdříve do eurozóny. Zmiňují podporu protiruských sankcí, dokud nebudou naplněny Minské dohody a následné navrácení Krymu Ukrajině. Ohledně migrace jsou ochotni podpořit členské státy EU, které nebudou migraci na vlastním území zvládat (top09.cz). Hnutí STAN sdílí názor na setrvání v Evropské unii a na spolupráci v rámci NATO. V Evropské unii chce pro ČR aktivnější roli. Evropskou migrační krizi chtějí řešit preventivní pomocí států, ze kterých migrace pochází. Z jejich pohledu je důležité přijímat migranty, kteří nepředstavují pro náš stát žádné riziko (starostove-nezavisli.cz). KDU-ČSL v rámci své tradice řeší politiku v rámci vnímání postavení křesťanů ve světě. Vystoupení z Evropské unie pro ně nepřipadá v úvahu a chtějí aktivnější prosazování zájmů ČR. V rámci rozšíření EU nechtějí státy, které nemají křesťansko-židovskou tradici. Konkrétně zmiňují Turecko, jež by mělo být pouze strategickým partnerem. Ohledně migrace chtějí regulaci migračních toků a eliminaci nelegální migrace. KDU-ČSL chce výrazné zapojování do sil NATO (kdu.cz). Česká pirátská strana má zájem na setrvání v EU a má za cíl prosadit omezení byrokracie a boj proti nesmyslným dotacím. Další důležitý cíl v rámci EU je větší zapojení občanů do rozhodování. Strana podporuje také rozšíření EU o další státy, nedává podmínky pro vstup. Velký důraz klade na technologický pokrok a svobodu šíření informací pomocí internetu po všech zemích světa. Řešení migrační krize v přijímání uprchlíků je u této strany umírněnější. Odmítá sice kvóty, ale v rozumné míře je pro přijetí válečných uprchlíků (pirati.cz). Strana zelených považuje stabilitu EU pro naši společnost za velmi významnou. V pohledu na řešení uprchlické politiky se domnívá, že ČR zvládne přijetí

několika tisíc migrantů a jejich integraci pomocí veřejných a neveřejných sektorů. Bezpečnostní a obranná politika je řešena v programu strany společným a efektivním přístupem Evropské unie (zeleni.cz). SPD jako jediná z analyzovaných stran je pro vystoupení z EU na základě referenda. Stejný názor má tato strana i na setrvání v NATO, kde mimo jiné nesouhlasí se zahraničními misemi naší armády. Zvýšení obrany státu chce SPD řešit, mimo jiné, povinným osmitýdenním základním vojenským výcvikem. Migrační politika je pro tuto stranu jednoznačná - žádné přijímání uprchlíků bez výjimky (spd.cz). SPO má ve svém programu urychlené referendum o setrvání či vystoupení z EU a prohloubení spolupráce v rámci zemí Visegradské čtyřky. V řešení migrační politiky usilují o zastavení migrace náboženských radikálů. Za bezpečnostní hrozbu vnímají současný konflikt v Sýrii a nesouhlasí s angažováním vlád jiných zemí. Za jediného legitimního aktéra v konfliktu považují Ruskou federaci (spo.cz).

Podnikatelské prostředí: Strana TOP 09 má od počátku k zavedení EET negativní stanovisko, a to se projevuje i ve volebním programu, kde požaduje úplné zrušení. U DPH prosazují dvě sazby – 20 % základní, 10 % sníženou, což je snížení oproti současnému stavu, (21 a 15 %). Snížení chce tato strana také v odvodech na sociální pojištění celkem o 8 % a u daně z příjmu právnických a fyzických osob na 19 % (u fyzických osob z hrubé mzdy). Pro malé podnikatele navrhuji dobrovolnou registraci ONE STOP SHOP, která umožní veškerou komunikaci se státem, včetně daňového přiznání (top09.cz). Hnutí STAN a KDU-ČSL navrhuje celoevropskou koordinaci daňových základů. V rámci EET chce strana omezit účinnost na drobné podnikatele. V rámci daňové politiky preferuje strana zjednodušení a stabilitu systému. DPH ve volebním programu sice neřeší, ale jinak prosazuje KDU-ČSL převedení položek pro děti do nižší sazby (starostove-nezavisli.cz, kdu.cz). Česká pirátská strana chce prosazovat omezení EET pro drobné podnikatele pro e-shopy a platby kartou. Prioritou této strany je zjednodušení daňového systému zavedením jednotného inkasního místa. V rámci snižování daní preferují snížení sazby zdanění práce o 1,6 procentního bodu. Stejně jako strana KDU-ČSL se ve volebním programu zavazuje ke stabilitě daňového systému (pirati.cz). Strana zelených se přiklání také ke zrušení EET a ke zjednodušení administrativní zátěže firem a živnostníků (zeleni.cz). Co se týče hnutí SPD, má zájem o snižování DPH a spotřební daně, preferují platbu DPH ze skutečně zaplacených faktur. Na EET nemají v programu stanovisko (spd.cz). SPO prosazuje ohledně EET odstranění u podnikatelů, kteří platí paušální daně, ale jinak EET rušit nechtějí (spo.cz).

Zdravotnictví: TOP 09 ve svém volebním programu požaduje zavedení nadstandardů s možností dobrovolného zdravotního připojištění. Nesouhlasí s privatizací fakultních nemocnic ani dalších důležitých nemocnic (top09.cz). Hnutí STAN a KDU-ČSL se zabývají převážně řešením nedostatku lékařů a zdravotních sester. Pro zdravotní pojišťovny chtějí zvýšení konkurenčního prostředí, ale také dohled nad nimi (starostove-nezavisli.cz, kdu.cz). Piráti se v oblasti zdravotnictví zabývají transparentností farmaceutických firem a regulovanou legalizací konopí pro léčbu i rekreační užívání. V rámci nadstandardů jsou pro možnost si připlatit tyto služby. (pirati.cz) Strana zelených chce sloučit zdravotní pojišťovny do jedné. Dále zastávají stejný názor ohledně legalizace konopí jako Piráti (zeleni.cz). Hnutí SPD ve svém programu řeší problém zdravotnictví posílením kontroly pojištěnce a státu z důvodu účinného používání zdravotnických prostředků. Nedostatek zdravotnických pracovníků chce řešit ve spolupráci s lékařskou komorou (spd.cz). SPO chce ve zdravotnictví prosazovat solidární všeobecné zdravotní pojištění s možností připojištění nadstandardů (spo.cz)

Školství: TOP 09 chce umožnit vysokým školám zavést školné s podmínkou využití části školného na stipendia. Strana považuje alternativní a privátní školství za součást vzdělávacího systému (top09.cz). Hnutí STAN se zaměřuje v programu na zlepšení učňovského školství a zvyšování platů ve školství (starostove-nezavisli.cz). KDU-ČSL také odporuje alternativní, církevní a soukromé školství. Ve svém programu se zmiňují o nevhodnosti ideologie multikulturalismu. Poplatky za studium na vysokých školách doporučují pro druhou a další školu, nebo v případě neukončení studia v řádné době (kdu.cz). Piráti nechtějí žádné poplatky za jakoukoliv formu studia. V celém programu Pirátů se prolíná práce s informacemi, například vylepšování wikipedie a práce s digitálními technologiemi (pirat.cz). SZ rovněž odmítá zavedení školného, podporují alternativní typy škol, ale prioritou je vzdělávání na veřejných školách (zeleni.cz). SPD se jako jedna z mála stran vyjadřuje k inkluzi ve školství, kterou odmítá. Všechny strany se v programu shodují na zvyšování platů pedagogů (spd.cz). SPO odmítají zavádět školné na vysokých školách a navrhnou systém penalizačních poplatků u málo úspěšných studentů (spo.cz).

Sociální oblast: TOP 09 v oblasti bytové politiky řeší sociální bydlení pouze pro nejpotřebnější skupiny obyvatel, jako jsou například chudí senioři či samoživitelé v nouzi. Chtějí důsledné posuzování využívání dávek na bydlení, zneužívání chtějí zabránit tím, že se budou vyplácet maximálně ve výši nájemného v místě obvyklého (top09.cz). Hnutí STAN se zaměřuje na podporu sociálního bydlení v rámci obecní či družstevní výstavby

(starostove-nezavisli.cz). KDU-ČSL ve volebním programu řeší bytovou situaci rodin zvýhodněnými hypotékami podle počtu vyživovaných dětí. Zabývá se tak nárokem na výplatu dávek, jež chtějí oprávnit konkrétními podmínkami (kdu.cz). Piráti chtějí řešit obecní sociální bydlení sociálními byty místo doplatku na bydlení. Sociální dávky navrhují sjednotit do jedné a dávat plošně rodinám s dětmi (pirati.cz). Strana Zelení ve svém volebním programu ruší příspěvky a doplatky na bydlení a nahrazuje je levným sociálním bydlením (zeleni.cz). SPD v sociální oblasti chce jít cestou daňových slev, kdy podmínkou bude práce alespoň jednoho z rodičů a čistý trestní rejstřík (spd.cz). SPO v sociální politice se zaměřují na takzvané bezdomovce a výplatu sociálních dávek. Chtějí převést odpovědnost opět na obce a města (spo.cz).

Komparace analyzovaných volebních programů ukázala značné shody u vybraných stran a hnutí. Téměř úplná shoda je u KDU-ČSL a hnutí STAN, tato shoda může být z předešlých plánů kandidovat ve volbách v koalici. Ve vztahu k EU a NATO není shoda pouze u SPD. Mírné odlišnosti jsou pouze v názoru na fungování orgánů unie. V otázce problematiky školství je shoda v navyšování platů v této sféře. Neshody panují ohledně zavedení školného na vysokých školách, pro zavedení jsou TOP 09 a částečně KDU-ČSL. V sociální oblasti, v řešení bytové politiky si všechny strany uvědomují nutnost řešení sociálních bytů. Používají k řešení různé alternativy.

Na závěr této kapitoly je důležité konstatovat, že největší shodu v programech pro teoretickou koalici mají subjekty KDU-ČSL + STAN. Obě tyto strany mají velkou programovou shodu rovněž i se stranou TOP 09. Další teoretickou koalici by mohly tvořit subjekty Piráti a SZ, kteří mají mezi sebou největší shodu v programu. Nejmenší shodu v programu s ostatními má hnutí SPD, a to hlavně v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky. To může mít za následek neschopnost najít partnera v potenciální koalici. SPD se nejvíce shoduje v programu s SPO, která ovšem není parlamentní stranou, ale mohla by sloužit jako platforma pro předvolební koalici. Jak již bylo zmíněno výše, SPO + SPD spolu kandidovaly v krajských volbách takřka ve všech krajích.

6.2 Rozhovory s lídry stran a hnutí

Tato kapitola se bude zabývat rozhovory s lídry vybraných stran, kteří odpovídali na otázky zaměřené na své strany a možnosti vzniku koalice s jinou stranou.

První rozhovor poskytl velmi ochotně Petr Gazdík, který je předseda hnutí STAN a poslanec Parlamentu České republiky.

Tazatel: Jaké jsou Vaše sympatie ohledně předvolební koalice do voleb do PS PČR s těmito stranami? (Piráti, SZ, TOP 09, SPD, KDU-ČSL) Prosil bych, kdyby bylo možno odpovědět na stupnici 1-10, podle sympatií ohledně koalice s danou stranou. (0 = silné nesympatie / 10 = silné sympatie)

Petr Gazdík:

Piráti: 1 – 2 – 3 – **4** – 5 – 6 – 7 – 8 – 9 – 10

SZ: 1 – 2 – **3** – 4 – 5 – 6 – 7 – 8 – 9 – 10

TOP 09: 1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – **7** – 8 – 9 – 10

SPD: **0** – 1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 – 8 – 9 – 10

KDU-ČSL: 1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – **7** – 8 – 9 – 10

Tazatel: Z jakého důvodu jste nevytvořili předvolební koalici s jinou stranou?

Petr Gazdík: „Zkoušeli jsme to s KDU-ČSL, ta se nakonec zalekla aditivní uzavírací klauzule.“

Tazatel: Vaše strana má hodně blízko ke stranám ODS, KDU-ČSL, TOP 09, se kterými Vaše strana vytvořila tzv. Demokratický blok na půdě PS PČR. Proč jste s těmito stranami, či jednou z těchto stran nevytvořili předvolební koalici ve volbách do PS PČR v roce 2017? (O koalici s KDU-ČSL si myslím, že již bylo v médiích napsáno dostatečně, tento bod nemusíte zodpovídat.)

Petr Gazdík: „KDU jste zmínil sám, tam jsme to zkoušeli. S ODS se lišíme v přístupu k Evropě a s TOP 09 jsme si to vyzkoušeli. S ní šlo o to, že jsme nabízeli širší postup, oni chtěli jen dvojstranný s námi. My už nechtěli být jen “na kandidátkách” jiné strany, proto jsme s KDU zkoušeli plnohodnotnou koalici. To ale nevyšlo.“

Tazatel: Je pro rozhodování o spolupráci důležitá spíše shoda v programu a vystupování strany a jejího lídra, nebo vaše osobní animozita či stranické rozhodnutí?

Petr Gazdík: „*Všechno dohromady. Musíte se shodnout na programu, v základním směřování. Musíte o tom přesvědčit spolustraníky. A nesmí tam být výrazné osobní animozity.*“

Tazatel: Která jiná strana by pro Vás byla přijatelná pro spolupráci v předvolební koalici? Uměl byste si vůbec nějakou takovou představit?

Petr Gazdík: „*Po poslední zkušenosti jen těžko, ale to ukáže čas.*“

Tazatel: Byla by pro Vás víc přijatelnější spolupráce na úrovni spojení dvou stran, například nová registrace strany, aby se tak vyhnulo 10 % uzavírací klauzuli?

Petr Gazdík: „*To také nic neřeší kvůli zákonu o financování politických stran. Předně si myslím, že se nemáme ničemu vyhýbat, že zkrátka násobná uzavírací klauzule by měla zmizet – ve světě nemá obdobu. Vyšší procenta tam jsou, ale rozhodně ne násobky. Jde to proti žádoucí tendenci o integrování podobných stran v politickém spektru.*“

Tazatel: Změnil by se Váš názor na uzavírání koalic, kdyby nebyla uzavírací klauzule, či kdyby byla pouze 7 % hranice, a nemusel by se registrovat nový název /strana.

Petr Gazdík: „*Myslím, že nejčistší jsou koalice při odstranění diskriminujících uzavíracích klauzulí.*“

Tazatel: Je nějaký teoretický důvod, kvůli kterému byste uvažoval o vytvoření předvolební koalice? (např: vytvoření dostačující parlamentní síly, která by mohla konkurovat aktuálně nejsilnějšímu subjektu ANO 2011)

Petr Gazdík: „*To byl hlavní důvod – vytvořit rozhodující sílu v parlamentu. Proto jsme to dělali.*“ (Rozhovor poskytl Gazdík, Petr: 19.2.2018)

Z tohoto rozhovoru je patrné, že je hnutí STAN ochotno spolupracovat i s jinými stranami, avšak nechtějí být pouhým doplněním kandidátky, ale plnohodnotnou stranou, respektive hnutím. Z rozhovoru je patrné, že Petr Gazdík je zkušený politik, který přemýšlí nad všemi pro i proti.

Ze strany KDU-ČSL jsem dostal odpověď od místopředsedy strany Mariana Jurečky.

Tazatel: Jaké jsou vaše sympatie ohledně předvolební koalice do voleb do PS PČR s těmito stranami? (STAN, SZ, TOP 09, SPD, Piráti) Prosil bych, kdyby bylo možné odpovědět na stupnici 1-10, podle sympatií ohledně koalice s danou stranou. (0 = silné nesympatie / 10 = silné sympatie)

Marian Jurečka:

STAN: 1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 – 8 – 9 – 10

SZ: 1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 – 8 – 9 – 10

TOP 09: 1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 – 8 – 9 – 10

SPD: 1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 – 8 – 9 – 10

Piráti: 1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 – 8 – 9 – 10

Tazatel: Z jakého důvodu jste nevytvořili předvolební koalici s jinou stranou?

Marian Jurečka: „Vytvořili jsme s hnutím STAN, protože nám byli programově blízcí.“

Tazatel: Vaše strana má hodně blízko ke stranám ODS, STAN, TOP 09, se kterými Vaše strana vytvořila tzv. Demokratický blok na půdě PS PČR. Proč jste s těmito stranami, či jednou z těchto stran nevytvořili předvolební koalici ve volbách do PS PČR 2017? (O koalici s hnutím STAN si myslím, že již bylo v médiích napsáno dostatečně, tento bod nemusíte zodpovídat)

Tazatel: Je pro rozhodování o spolupráci důležitá spíše shoda v programu a vystupování strany a jejího lídra, nebo vaše osobní animozita či stranické rozhodnutí?

Marian Jurečka: „Hlavní roli hraje program a osobnosti lídra, až potom se řeší ostatní věci, jako jsou stranická rozhodnutí atd. Pokud si však nejsme programově blízcí, není třeba jednat o případné spolupráci.“

Tazatel: Která jiná strana by pro vás byla přijatelná pro spolupráci v předvolební koalici? Uměl byste si vůbec nějakou takovou představit?

Marian Jurečka: „Nejbližší nám je hodnotově STAN a TOP09. Spolupráce s těmito stranami na senátních či komunálních úrovních již funguje.“

Tazatel: Byla by pro Vás víc přijatelnější spolupráce na úrovni spojení dvou stran, například nová registrace strany, aby se tak vyhnulo 10 % uzavírací klauzuli?

Marian Jurečka: „Pokud se změní volební zákon, tak ano. Klíčová je však uzavírací klauzule, která je momentálně špatně nastavená.“

Tazatel: Změnil by se Váš názor na uzavírání koalic, kdyby nebyla uzavírací klauzule, či kdyby byla pouze 7 % hranice, a nemusel by se registrovat nový název /strana.

Marian Jurečka: „Určitě ano.“

Tazatel: Je nějaký teoretický důvod, kvůli kterému byste uvažoval o vytvoření předvolební koalice? (např: vytvoření dostačující parlamentní síly, která by mohla konkurovat aktuálně nejsilnějšímu subjektu ANO 2011)

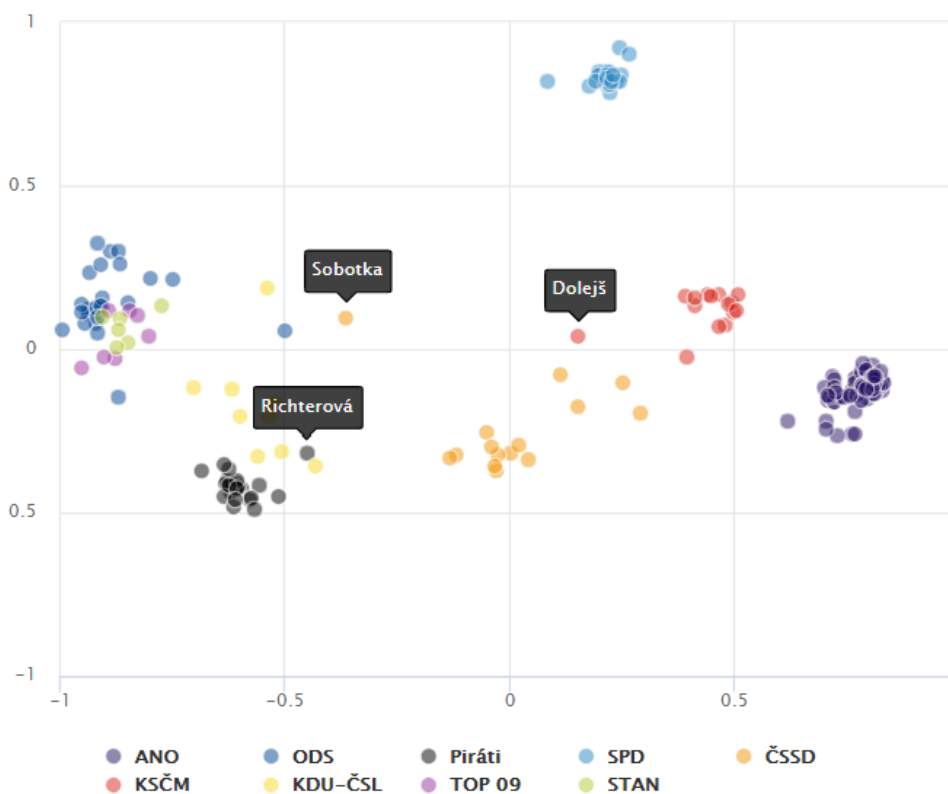
Marian Jurečka: „*K tomuto tématu jsem se již mnohokrát vyjadřoval, přesně z důvodu, který jste zmínil, by to mělo smysl. Malé strany jsou však dosavadním volebním zákonem dosti znevýhodněny, převážně přepočtem hlasů na mandát. Uzavírací klauzule pro koalice je také poměrně devastální.*“ (Rozhovor poskytl Jurečka, Marián: 20.3.2018)

Další lídr, který byl tázán, byl lídr hnutí SPD Tomio Okamura, za kterého se vyjádřila jeho tisková mluvčí s odmítavou odpovědí.

Alexandra Foralová: „*Vážený pane Rychtare, jménem pana Okamury Vám děkujeme za Váš email. Moc se omlouváme, ale pan předseda v současnosti nemá čas na anketní otázky - navíc nelze čekat, že by zveřejnil taktiku SPD k politickému jednání a bez ohledu, zda dostanete odpovědi od jiných stran. Věřte, že ani jedna nebude zcela pravdivá, protože strategie a taktika se v průběhu času mění a důvody politického jednání jsou vždy jiné než ty, které zvenčí vidí a diskutují média a politologové.*“ (Vyjádření poskytla Foralová, Alexandra: 20.3.2018)

7 Teoretické přepočty koalic

Tato kapitola se bude zabývat teoretickým přepočtem koalic podle výsledků parlamentních voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Přepočty koalic jsou vždy zajímavé ve srovnání přerozdělení mandátů oproti samostatně kandidujícím subjektům. Přepočet bude probíhat v souladu s volebním zákonem České republiky 247/1995 Sb. znění účinné od 13.4.2017. Dle tohoto zákona se bude počítat za pomoci d'Hontovy metody, která udává volební dělitel 1.2.3.4.5. atd. (zákon 247/1995 Sb.). Vypracováno na úrovni teoretických koalic pouze těch stran, které se dostaly do PS PČR, a tedy splnily podmínku 5 % uzavírací klauzule, a tím v rámci koalic klauzuli 10 % nebo více podle počtu stran v koalici. Důležité je upozornit, že předvolební koalice může mít ve finální podobě dva rozdílné efekty. První může být pozitivní, to znamená, že spojení stran by dostalo více hlasů, než kdyby strany kandidovaly samostatně. Druhý efekt je pochopitelně negativní, to by znamenalo, že spojení stran by dostalo méně hlasů, než by dostaly jako samostatné subjekty. Tyto úvahy jsou pouze v teoretické rovině a nelze je nijak ověřit, přinejmenším ne v tomto teoretickém přepočtu. V této části bude pouze ověřen vliv matematické formule na koalice proti samostatným subjektům.

Obrázek č.1 Zdroj: Michal Škop 2018: kohovolit.eu citován in irozhlaz.cz

Na obrázku č.1 můžeme pozorovat které strany spolu hlasují v PS PČR. Z analyzovaných stran nejčastěji společně hlasují TOP 09 + STAN + KDU-ČSL s ODS. Tato vizualizace slouží jako podklad pro vytvoření teoretické koalice, která je následně přepočítána dle volebních výsledků do PS PČR 2017.

První teoretická koalice byla přepočítána podle parlamentního uskupení tzv. Demokratického bloku, který vznikl pro ustavující schůzi PS PČR. Tvoří ji strany ODS, KDU-ČSL, TOP 09 a STAN. Tyto strany, které kandidovaly jako samostatné subjekty, získaly ve volbách celkem 48 mandátů a vítězné hnutí ANO 78. Po teoretickém přepočtu těchto stran, brány jako koalice, by získaly celkem 61 mandátů a vítězné hnutí ANO by trátilo 9 mandátů. V Karlovarském kraji například samostatně nezískaly jediný mandát, společná koalice jim napomohla alespoň k jednomu mandátu. V Moravskoslezském kraji je dokonce mezi samostatnými subjekty a koalicí rozdíl dvou mandátů.

Demokratický blok (ODS, KDU, STAN, TOP)			ANO	
Kraj	Samostatně - celkem	Přepočet	Původně	Přepočet
Praha	10	11	6	5
Středočeský	8	9	9	8
Jihočeský	4	4	5	5
Plzeňský	2	3	5	4
Karlovarský	0	1	3	3
Ústecký	1	2	7	6
Liberecký	2	3	4	3
Královéhradecký	2	3	5	4
Pardubický	2	3	4	4
Vysočina	2	3	4	3
Jihomoravský	7	7	7	7
Olomoucký	2	3	5	4
Zlínský	3	4	4	4
Moravskoslezský	3	5	10	9
Celkem	48	61	78	69

Tabulka č.4: teoretická koalice ODS + KDU + STAN + TOP zdroj: vlastní

Další teoretický přepočet bude vycházet z původně uzavřené koalice KDU-ČSL + STAN, která byla připravena před volbami. Tato koalice se však před volbami rozpadla a do voleb šly oba subjekty samostatně. Do PS PČR se nakonec oba subjekty dostaly a dohromady získaly 16 mandátů. Po přepočtu této koalice by získaly celkem 22 mandátů a hnutí ANO by trátilo tři mandáty. V Plzeňském kraji a Ústeckém kraji, kde samostatně nezískaly ani jeden mandát, v případě koalice jim přinesla zisk po jednom mandátu v obou krajích.

KDU-ČSL + STAN			ANO	
Kraj	Samostatně - celkem	Přepočet	Původně	Přepočet
Praha	2	3	6	6
Středočeský	2	3	9	9
Jihočeský	1	1	5	5
Plzeňský	0	1	5	5
Karlovarský	0	0	3	3
Ústecký	0	1	7	6
Liberecký	1	1	4	4
Královéhradecký	1	1	5	5
Pardubický	1	1	4	4
Vysočina	1	1	4	3
Jihomoravský	3	3	7	7
Olomoucký	1	2	5	4
Zlínský	2	2	4	4
Moravskoslezský	1	2	10	10
Celkem	16	22	78	75

Tabulka č.5: teoretická koalice KDU-ČSL + STAN: zdroj: vlastní

Koalice KDU-ČSL + TOP 09 + STAN, byla vybrána z několika důvodů. Všechny tři strany mají k sobě velice blízko. Strana TOP 09 spolupracovala s hnutím STAN na parlamentní úrovni již před volbami 2017, ale nikoliv v rámci koalice – pouze na dohodě, která hnutí STAN zajistila místa na kandidátní listině. TOP 09 je strana, jež se odtrhla od strany KDU-ČSL před volbami 2010. Hnutí STAN mělo původně spolupracovat s KDU-ČSL ve volbách 2017, ale nakonec tato spolupráce padla. Dále došlo k dohodě pro komunální volby 2018 v Praze mezi hnutím STAN a TOP 09, že do voleb půjdou společně. Je důležité zmínit, že všechny tři strany figurovaly v již zmíněném tzv. Demokratickém bloku. Z těchto informací jde vyzorovat určitou provázanost těchto stran. Společná koalice by těmto stranám přinesla celkem 35 mandátů namísto 23 mandátů, které mají v aktuální době v PS PČR. Hnutí ANO by trátilo 6 mandátů. Společná koalice by byla nejuvhodnější v Plzeňském kraji, kde samostatně nezískaly ani jeden mandát, avšak společně by braly dva mandáty. V Karlovarském a Ústeckém kraji, kde samostatně nezískaly jediný mandát, by braly v obou krajích po dvou mandátech. V Moravskoslezském kraji by si koalice polepšila z jednoho mandátu na tři mandáty (zdroj: tabulka č.4).

Koalice KDU-ČSL + TOP 09 + STAN			ANO	
Kraj	Samostatně - celkem	Přepočet	Původně	Přepočet
Praha	5	5	6	6
Středočeský	4	4	9	9
Jihočeský	2	2	5	5
Plzeňský	0	2	5	4
Karlovarský	0	1	3	3
Ústecký	0	1	7	6
Liberecký	1	2	4	3
Královéhradecký	1	2	5	4
Pardubický	1	2	4	4
Vysočina	1	2	4	3
Jihomoravský	4	4	7	7
Olomoucký	1	2	5	5
Zlínský	2	3	4	4
Moravskoslezský	1	3	10	9
Celkem	23	35	78	72

Tabulka č.6: teoretická koalice KDU-ČSL + TOP 09 +STAN zdroj: vlastní

Spolupráce mezi stranou TOP 09 a hnutím STAN byla zmíněna v předešlé koalici KDU-ČSL + TOP 09 + STAN. Koalice TOP 09 + STAN by získala 22 mandátů namísto 12 mandátů, jež získala ve volbách 2017. Tento fakt je velmi zajímavý. Jedná se o dva nejmenší subjekty a rozdíl mezi součtem samostatných subjektů a koalicí je 10 mandátů. Hnutí ANO by trátilo pět mandátů. Tyto strany samostatně nezískaly v osmi krajích jediný mandát, avšak ve společné koalici by v sedmi z osmi těchto krajů získala po jednom mandátu.

TOP 09 + STAN			ANO	
Kraj	Samostatně - celkem	Přepočet	Původně	Přepočet
Praha	4	5	6	6
Středočeský	4	4	9	9
Jihočeský	1	1	5	5
Plzeňský	0	1	5	5
Karlovarský	0	0	3	3
Ústecký	0	1	7	6
Liberecký	1	2	4	3
Královéhradecký	0	1	5	5
Pardubický	0	1	4	4
Vysočina	0	1	4	3
Jihomoravský	1	2	7	7
Olomoucký	0	1	5	4
Zlínský	1	1	4	4
Moravskoslezský	0	1	10	9
Celkem	12	22	78	73

Tabulka č.7: teoretická koalice TOP 09 +STAN: zdroj: vlastní

Spolupráce subjektů KDU-ČSL + TOP 09 byla rovněž zmíněna výše. Spolupráce probíhala jak na úrovni tzv. Demokratického bloku, tak i v dřívější spolupráci, kdy se jednalo o jednu stranu. Společně pracují i v PS PČR na tvorbě nejrůznějších zákonů. Samostatně tyto dva subjekty získaly ve volbách 2017 celých 17 mandátů, kdežto kdyby kandidovaly jako koalice, získaly by 22 mandátů a hnutí ANO by trátilo tři mandáty. V Plzeňském a Ústeckém kraji, kde neměly samostatně ani jeden mandát, by v koalici získaly po jednom mandátu. Ve Zlínském a Moravskoslezském kraji by získaly místo jednoho mandátu dva.

KDU-ČSL + TOP 09			ANO	
Kraj	Samostatně - celkem	Přepočet	Původně	Přepočet
Praha	4	5	6	6
Středočeský	2	2	9	9
Jihočeský	2	2	5	5
Plzeňský	0	1	5	5
Karlovarský	0	0	3	3
Ústecký	0	1	7	6
Liberecký	0	0	4	4
Královéhradecký	1	1	5	5
Pardubický	1	1	4	4
Vysočina	1	1	4	3
Jihomoravský	3	3	7	7
Olomoucký	1	1	5	5
Zlínský	1	2	4	4
Moravskoslezský	1	2	10	9
Celkem	17	22	78	75

Tabulka č.8: teoretická koalice KDU-ČSL + TOP: zdroj: vlastní

Koalice ODS + STAN je provedena pro matematické srovnání. Hnutí STAN se s ODS liší v náhledu na Evropskou unii. ODS + STAN ve volbách 2017 získaly 31 mandátů a po přepočtu výsledků by v koalici získaly 38 mandátů. Hnutí ANO by trátilo čtyři mandáty. Tyto strany neměly samostatně mandát pouze v Karlovarském kraji, kde po přepočtu by jako koalice získaly jeden mandát. Dále by si polepsily o jeden mandát i v Ústeckém, Libereckém, Královéhradeckém, Pardubickém i v Olomouckém kraji.

STAN + ODS			ANO	
Kraj	Samostatně - celkem	Přepočít	Původně	Přepočít
Praha	6	6	6	6
Středočeský	6	6	9	9
Jihočeský	2	3	5	5
Plzeňský	2	2	5	5
Karlovarský	0	1	3	3
Ústecký	1	2	7	6
Liberecký	2	3	4	3
Královéhradecký	1	2	5	5
Pardubický	1	2	4	4
Vysočina	1	1	4	4
Jihomoravský	4	4	7	7
Olomoucký	1	2	5	4
Zlínský	2	2	4	4
Moravskoslezský	2	2	10	9
Celkem	31	38	78	74

Tabulka č.9: teoretická koalice ODS + STAN: zdroj: vlastní

Všechny přepočítané koalice by si značně polepšily v zisku mandátů na úkor ostatních stran a nejvíc by uzavřením koalic utrpělo vítězné hnutí ANO 2011. Z těchto výpočtů je zřejmé, že utvořením koalic ve volbách 2017 by se značně změnilo rozložení sil v Poslanecké sněmovně. Například tzv. „Demokratický blok“ by zcela změnil rozložení PS a měl by silnější postavení vůči vítězi voleb, než je tomu aktuálně.

Závěr

V této práci jsem zkoumal ne/spolupráci malých stran. Cílem bylo určit, jaké dopady má ne/spolupráce malých stran na český stranický systém. Samotnou charakteristiku pojmu malá strana bylo velmi obtížné určit. Teoretické koncepty byly velmi široké a těžce uchopitelné pro český stranický systém. Po drobných úpravách teoretických konceptů tak, aby se daly použít i na český případ, vyšlo, že všechny vybrané strany splňují charakter pojmu malá strana. Všech osm stran bylo analyzováno v rámci jejich ne/spolupráce v předvolební koalici.

Na základě teoretických konceptů ohledně utváření předvolebních koalic byly dány dvě hypotézy, které určily důvody, pro které strany mezi sebou neuzavírají předvolební koalice. Hypotéza č.1. zní: Strany mezi sebou neuzavírají předvolební koalice z důvodu animozity lídrů, která plyne z rozdílné ideologie stran, a zároveň mají obavy z nepřekročení uzavírací klauzule 10 % a výš. Animozity lídrů a další prvky, kvůli kterým strany neuzavírají předvolební koalice, byly zkoumány dotazováním lídrů stran, nebo místopředsedů stran. Hypotéza č.2. zní: Prvky českého volebního systému jsou diskriminující pro tvorbu předvolebních koalic. Diskriminující prvky byly zkoumány analyzováním českého volebního systému, ve kterém byly hledány diskriminující části, jež mohou být příčinou pro neuzavření předvolební koalice. Byly provedeny výpočty teoretických koalic, které ukazují, jaké by mohly být dopady na stranický systém, pokud by v daném složení kandidovaly ve volbách v říjnu 2017 v předvolební koalici.

Hypotéza č.1. byla zkoumána za pomoci rozhovoru lídrů vybraných stran. Ze sedmi dotazovaných lídrů odpověděli pouze dva, a to konkrétně Petr Gazdík, předseda hnutí STAN, a Marian Jurečka, který je místopředsedou strany KDU-ČSL. Z hnutí SPD došel negativní e-mail, který byl odmítavý k zodpovězení položených otázek. Petr Gazdík uvedl, že je pro ně utvoření předvolební koalice lákavé, ale zároveň velmi problematické. Mezi důvody ne/spolupráce patří shoda na programu v základním směřování. Uvedl, že největší shodu má se stranou TOP 09 a KDU-ČSL. Tato shoda vyšla i v teoretické kapitole, kde byly komparovány předvolební programy. Ohledně rozhodování o utvoření předvolební koalice uvedl, že nesmí být přítomná osobní animozita, ale musí panovat široký konsensus mezi straníky. Za největší překážku označil aditivní klauzuli pro předvolební koalice, která dle něj nemá ve světě obdobu a měla by se z volebního zákona odstranit a nezůstat ani ve formě 7 % aditivní klauzule. Marian Jurečka uvedl dle sympatií, že je KDU-ČSL nejbližší k hnutí STAN a TOP 09. Tato shoda byla rovněž prokázána v teoretické kapitole, kde byly

komparovány předvolební programy. Za největší překážku rovněž považuje aditivní uzavírací klauzuli, která je dle něj momentálně špatně nastavená, a názor strany na koalici by byl jiný za přítomnosti 7 % aditivní klauzule. O rozhodování, zda má strana vytvořit předvolební koalici nerozhoduje animozita lídra, ale v první řadě hraje hlavní roli program stran. Tímto se z části potvrdila a z části vyvrátila hypotéza č.1. Strany neuzavírají předvolební koalice z důvodu animozity jejich lídrů, ale musí panovat jak programová shoda, tak i konsensus mezi straníky. Druhá část hypotézy se potvrdila, a to, že strany neuzavírají předvolební koalice z důvodu vysoké aditivní uzavírací klauzule. Je důležité podotknout, že analyzovaný vzorek pochází pouze ze dvou stran, ostatní strany buď byly neochotné odpovědět, nebo odpověď žádná nebyla. Hypotéza byla potvrzena a zároveň vyvrácena v případě KDU-ČSL a hnutí STAN.

Výpočty ukázaly, že volební přepočtení zvýhodňuje strany, které kandidují jakožto předvolební koalice. Ze všech šesti výpočtů bylo prokázáno, že volební přepočtení zvýhodňuje spojení sil v předvolení koalici, které přineslo mandátový zisk oproti samostatné kandidatuře strany a tím je zřetelné, že diskriminuje malé strany, které kandidují jako samostatné subjekty. Jednalo se pouze o mechanický přepočtení, nebyl brán v potaz vliv voličského rozhodování, který by mohl mít buďto pozitivní, nebo negativní vliv na danou koalici. Problémy mechanických přepočtů jsou v tom, že nejsou nástroje, jak ověřit vliv politického chování voličů na předvolební koalice. Aditivní uzavírací klauzule je velice negativním prvkem pro uzavírání předvolebních koalic. Uzavírací klauzule, která je pro dvoučlenné koalice 10 %, pro tříčlenné koalice 15 % a pro čtyř a vícečlenné koalice 20 %, je velmi diskriminující pro malé strany, které se pohybují okolo 5 % nebo i méně. Pro takové malé strany může být vytvoření koalice značně riskantní. Tímto se z části potvrdila i vyvrátila hypotéza č.2. Je důležité uvést, že pro malé strany je diskriminující uzavírací klauzule, ovšem po vytvoření předvolební koalice, která by uspěla ve volbách, by koalice byla zvýhodněna d'Hontovým přepočtem. Pro malé strany jakožto samostatné subjekty je d'Hontův dělitel velmi diskriminující. Doporučoval bych původní Haerovu kvótu, která by byla pro koalice a malé strany výhodnější a tolik by nediskriminovala malé strany, společně s aditivní uzavírací klauzulí pro dvoučlenné koalice 7 %, pro tříčlenné koalice 9 % a pro čtyř a vícečlenné 11 %. Tento systém by byl pozitivní nejen pro malé strany, které by kandidovaly samostatně, ale i pro předvolební koalice malých stran, které se mohou pohybovat těsně pod 5 % preferencí.

Důsledky ne/spolupráce malých stran na český stranický systém mohou mít za následek velkou fragmentaci stran v PS PČR, z důvodu nespolupráce politických stran a hnutí v předvolební koalici. K této situaci došlo po volbách 2017, kdy se do PS PČR dostalo devět stran, tento důsledek se dá považovat za nejzásadnější. Další důsledek může být ten, že dojde k znevýhodnění malých stran vzhledem k přepočtu hlasů na jeden mandát, tento důsledek byl v této práci potvrzen. Neuzavření předvolební koalice nebude mít význam na hlasování v Poslanecké sněmovně. I když poslanci nekandidovali v koalici, ale v samostatných subjektech, jsou si hodnotově blízcí, a tím hlasují společně pro určité návrhy. Tento důsledek byl rovněž v práci nastíněn. Teoretické přepočty předvolebních koalic potvrdily, že spolupráce stran v předvolební koalici by změnila rozložení sil v PS PČR. Dominující strany z pravidla ztratily mandáty a koalice měly více mandátů, než když kandidovaly ve volbách samostatně.

Na závěr doporučuji upravit volební systém tak, aby byl pozitivnější k utváření předvolebních koalic, a tím by nedocházelo k tříštění sil v PS PČR. Jeden z možných volebních systémů by byla původní Haerova kvóta, ve které by byla aditivní uzavírací klauzule 7 % pro dvoučlenné koalice, 9 % pro tříčlenné koalice a 11 % pro čtyř a vícečlenné koalice. V takovém případě by mohl být systém neutrální k předvolebním koalicím. Další z možností je, zcela aditivní klauzuli zrušit, za takových podmínek by volební systém zvýhodňoval koalice oproti ostatním stranám.

Seznam literatury a pramenů

Antoš, Marek. 2007. „Je volební systém do Poslanecké sněmovny v souladu s Ústavou? “

Časopis pro právní vědu a praxi (4). Dostupné z:

<file:///C:/Users/Uzivatel/Downloads/7130-12477-1-SM.pdf>

Chytilík, Roman, Jakub Šedo, Tomáš Lebeda, Dalibor Čaloud. 2009. *Volební systémy*.

Praha: Portál.

Duverger, Maurice. 2016. *Politické strany*. Univerzita Karlova v Praze: Praha

Hanley, Seán. 2011. „Dynamika utváření nových stran v České republice v letech 1996–2010: hledání možných příčin politického zemětřesení.“ *Sociologický časopis* 47 (1): 115–136.

Hloušek, Vít. 2012. „Věci veřejné: politické podnikání strany typu firmy.“ *Politologický časopis* 19 (4): 322–340.

Kočí, Patr. 2018. „Hlasovací koalice ve sněmovně? ANO se nejvíc shodne s komunisty, méně už s ČSSD a SPD“ *Sociologický webzín* (1). Dostupné z

<https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/hlasovani-poslanci-koalice-vlada-snemovna-ano-cssd-kscm-spd_1804130605_pek>

Kopeček, Lubomír. 2010. *Éra nevinosti: Česká politika 1989–1997*. Brno: Barrister & Principal.

Kopeček, Lubomír. 2015. *Deformace demokracie*. Brno: Barrister & Principal

Lebeda, Tomáš. 2001. „Přirozený práh poměrných systému teorie a realita“ *Sociologický časopis* (2).

Lebeda, Tomáš. 2006. „Uzavírací klauzule a voličské rozhodování“ *Sociologický webzín* (1). Dostupné z: <<http://www.socioweb.cz/index.php.html>>

Novák, Miroslav. 1997. *Systém politických stran*. Praha: SLON.

Novák, Miroslav. 1999. „Relevance malých stran v demokracii. Od obecného rámce k české smlouvě o stabilním prostředí.“ *Politologická revue* 5 (2): 44–70.

Novák, Miroslav. 2006. „Volby 2006 z hlubšího pohledu“ *Revue Politika* 6-7.

Novák, Miroslav, Tomáš Lebeda, Marek Ženíšek, Petr Fiala, Maxmilián Strmiska, Michal Kubát, Josef Mlejnek, Tereza Novotná, Jan Filip, Pavla Nová, Tomáš Dušek, Jan Kysela, Rein Taagepera. 2004. *Volební a stranické systémy. ČR v mezinárodním srovnání*. Praha: Aleš Čeněk s.r.o

Pšeja, Pavel. 2005. *Stranický systém České republiky*. Brno: CDK

Říchová, Blanka. 2009. *Západoevropské politické systémy: komparace politických systému*. Praha: Oeconomica.

Sartori, Givanni. 1993. *Teória demokracie*. Archa: Bratislava.

Sartori, Givanni. 2005. *Strany a stranické systémy. Schéma pro analýzu*. CDK: Brno.

Šedo, Jakub. 2013. „Možnosti ústavního inženýrství v ČR v kontextu voleb 2013.“ Pp. 238–314 in Vlastimil Havlík (ed). *Volby do Poslanecké sněmovny 2013*. Brno: IIPS.

Zákon č. 247/1995 Sb. Zákon o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů. Znění účinné od 13.4.2017

Internetové zdroje

Oficiální internetové stránky Českého statistického úřadu, (online). Dostupné z:
<<http://www.volby.cz/>>

Oficiální internetové stránky Strany zelených, (online). Dostupné z:
<<https://www.zeleni.cz/>>

Oficiální internetové stránky Strany přímé demokracie, (online). Dostupné z:
<<http://www.spd.cz/>>

Oficiální internetové stránky Starostů a nezávislých, (online). Dostupné z:
<<https://www.starostove-nezavisli.cz/>>

Oficiální internetové stránky České pirátské strany, (online). Dostupné z:
<<https://www.pirati.cz/>>

Oficiální internetové stránky KDU-ČSL, (online). Dostupné z: <<https://kdu.cz/>>

Oficiální internetové stránky SPOZ, (online). Dostupné z: <<http://www.stranaprav.cz/>>

Oficiální internetové stránky TOP 09, (online). Dostupné z: <<https://www.top09.cz/>>

Seznam tabulek

Obrázek č. 1: Kdo s kým spolu nejčastěji hlasuje v Poslanecké sněmovně	35
Tabulka č. 1: Přepočítání hlasů na 1 mandát	19
Tabulka č. 2: Sikkova typologie apelu nových stran.....	23
Tabulka č. 3: Kategorizování analyzovaných stran podle novosti.....	24
Tabulka č. 4: Teoretická koalice ODS + KDU-ČSL + STAN + TOP.....	36
Tabulka č. 5: Teoretická koalice KDU-ČSL + STAN.....	37
Tabulka č. 6: Teoretická koalice KDU-ČSL + TOP 09 + STAN.....	38
Tabulka č. 7: Teoretická koalice TOP 09 + STAN.....	38
Tabulka č. 8: Teoretická koalice KDU-ČSL + TOP.....	39
Tabulka č. 9: Teoretická koalice ODS + STAN.....	40

Seznam použitých zkratk

KDU-ČSL – Křesťansko demokratická unie – Československá strana lidová

SZ – Strana zelených

ČSSD – Česká sociálně demokratická strana

PS PČR – Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky

ODS – Občanská demokratická strana

Piráti – Česká pirátská strana

STAN – hnutí starostů a nezávislých

VV – Věci veřejné

LSU – Liberální sociální unie

Abstrakt

Ne/spolupráce malých stran a důsledky pro český stranický systém.

Tato práce se zabývá ne/spoluprací malých stran, převážně v rámci předvolební koalice a jaký by měla tato spolupráce vliv na český stranický systém. Utvoření koalice může být pro malé strany za určitých okolností velmi prospěšné, už jen z důvodu matematického přepočtu, díky kterému mohou mít strany v koalici daleko více mandátů, než kdyby kandidovaly jako samostatné subjekty. Koalice, velkých či malých stran, touto matematickou výhodou získají nejenom více mandátů, ale zároveň oslabí nejsilnější subjekty. Tento jev je způsobený d'Hontovou volební formulí. Český volební systém není ke koalicím zrovna příznivý. Je v něm zakotvena nevýhodná uzavírací aditivní klauzule, která může být příčinou nezájmu stran spolupracovat na koaliční úrovni ve volbách.

V prvé řadě budou zkoumány faktory spolupráce či nespolupráce stran, které mohou zapříčinit vznik koalice a pravděpodobně změnit rozložení politických sil v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky. Následně se pokusím analyzovat potenciační dopady na český stranický systém. Mezi analyzované faktory se řadí: podoba stranického systému, institucionální faktory, které mohou ovlivňovat vztahy mezi politickými subjekty. Pravděpodobně nezbytnou součástí bude rovněž analýza animozita lídrů stran a jejich předvolebních programů. V práci se rovněž zaměřím na přepočty možných předvolebních koalic z výsledků voleb do Poslanecké sněmovny 2017. Výběr analyzovaných stran je následující: Česká pirátská strana, Strana zelených, Strana přímé demokracie, Starostové a nezávislí, Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová, TOP 09 a Strana práv občanů. Zmíněné strany byly vybrány na základě teoretických přístupů o malých stranách. Vybrané teorie nejsou ucelené v přesném výkladu, kdy a za jakých okolností se jedná o malé strany. Teorie jsou buďto těžce uchopitelné na český případ, anebo časově náročnější na vymezení, která strana je malá pro utváření politických stran mezi roky 1989 - 1996. Podrobnější vymezení výběru malých stran viz. Metodologická kapitola.

Cílem této práce bude odpovědět na dvě výzkumné otázky. První výzkumná otázka se týká faktorů, které mají vliv na ne/spolupráci stran. Z jakého důvodu malé strany ne/spolupracují v předvolební koalici, za účelem zvýšení zisku hlasů, které by je mohly dostat do PS PČR. Druhá výzkumná otázka je zaměřena na dopady ne/spolupráce malých stran na stranický systém ČR.

Klíčová slova: předvolební koalice, malé strany, malá strana, český stranický systém, ne/spolupráce stran

The factors of cooperation or non-cooperation of parties that may cause a coalition and probably change the distribution of political forces in the Chamber of Deputies of the Parliament of the Czech Republic will be examined. Then I will try to analyze the potential impacts on the Czech party system. The analyzed factors include: a form of party system, institutional factors that can influence relations between political subjects. An analysis of the animation of the presidents of the parties and their pre-election programs may also be necessary. The work will also focus on the conversion of possible pre-election coalitions from the results of elections to the Chamber of Deputies 2017. The selection of selected parties are: : Česká pirátská strana, Strana zelených, Strana přímé demokracie, Starostové a nezávislí, Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová, TOP 09 a Strana práv občanů. These parties were selected on the basis of theoretical approaches to small parties. Selected theories are not comprehensively interpreted and under what circumstances small parties are concerned. Theories are either difficult to grasp on the Czech case, or more time-consuming to define which side is small for party-building between 1989 and 1996. For more detailed definition of small parties, Methodological chapter.

The aim of this work is to answer two research questions. The first research question concerns factors that affect the no party cooperation. For what reason the small parties do not cooperate in the pre-election coalition in order to increase the yields of the votes they could get in the PS of the Czech Republic. The second research question focuses on the effects of non-cooperation of small parties on the party system of the Czech Republic.

Klíčová slova: pre-election coalition, small parties, small party, Czech party system, no party cooperation